

LATVIJAS UNIVERSITĀTE
PEDAGOGIJAS, PSIHOLOĢIJAS UN MĀKSLAS FAKULTĀTE
SKOLOTĀJU IZGLĪTĪBAS NODAĻA

**SOCIĀLĀ PEDAGOGA DARBĪBA MĀCĪBU
MOTIVĀCIJAS VEICINĀŠANĀ 5.-6.KLAŠU
SKOLĒNIEM AR ZEMIEM MĀCĪBU SASNIEGUMIEM**

DIPLOMDARBS

Autors: **Ilga Sirmele**

Studenta apliecības Nr.: is07143

Darba vadītājs: Dr. paed. asoc. prof. Astrīda Raževa

RĪGA 2020

ANOTĀCIJA

Diplomdarbs “**Sociālā pedagoga darbība mācību motivācijas veicināšanā 5.-6.klašu skolēniem ar zemiem mācību sasniegumiem**” izstrādāts ar mērķi raksturot sociālā pedagoga darbību mācību motivācijas veicināšanā 5.-6.klašu skolēniem, kuriem ir zemi mācību sasniegumi.

Teorētiskajā daļā raksturota motivācijas nepieciešamība mācību procesā, skaidrota motīvu klasifikācija, izzināti iespējamie riska faktori un sociālā pedagoga darbība motivācijas veicināšanā.

Praktiskajā daļā ir analizēti pētījuma rezultāti par mācību motivāciju 5.-6.klašu skolēniem “X” sākumskolā. Šajā darbā iekļauta sociālā pedagoga darbības programma “Sociālā pedagoga darbība mācību motivācijas veicināšanā 5.-6.klašu skolēniem ar zemiem mācību sasniegumiem”. Izrādātā programma tika aprobēta un iegūtie rezultāti tika apkopoti un analizēti.

Atslēgvārdi: konsultēšana, mācību motivācija, motivācija, motīvs, riska faktori, sociālā pedagoga darbība

ANNOTATION

Diploma paper “**Activity of Social pedagogue to Promote Learning Motivation for Low Achievers in Grades 5-6**” is designed to characterize the activities of social pedagogue with low achievers in grades 5-6 to promote their learning motivation.

The theoretical part describes the importance of motivation in learning processes and motive classification, as well as possible risk factors and the activities of social pedagogue to promote learning motivation.

The practical part consists from a study of learning motivation in 5-6 grades was carried out in “X” elementary school. The socio-pedagogical program “Activity of Social Pedagogue to Promote Learning Motivation for Low Achievers in Grades 5-6” was created and its included in this work. Approbation of the program and analysis of its results were carried out.

Keywords: activities of social pedagogue, consulting, learning motivation, motivation, motive, risk factors

SATURS

Ievads	5
1. Mācību motivācija.....	9
2. Motīvi	15
3. Iespējamie riski zemaī mācību motivācijai.....	19
4. Motivācijas veicināšanas stratēģijas	22
4.1. Konsultēšana	22
4.2. Piederības sajūtas veicināšana	26
4.3. Žetonu politika	28
5. Pētījums par mācību motivāciju “X” sākumskolas 5. - 6. klasēs un iegūto rezultātu analīze	29
5.1. Pētījuma bāzes raksturojums	29
5.2. Pētījumā izmantotās metodes	32
5.3. 5.-6. klasēs veiktajā pētījumā iegūtie rezultāti un to analīze.....	34
6. Programma “Sociālā pedagoga darbība mācību motivācijas veicināšanā 5.-6. klašu skolēniem ar zemiem mācību sasniegumiem”, tās aprobācija un iegūto rezultātu analīze	52
6.1. Sadarbība ar pedagogiem	58
6.2. Sadarbība ar vecākiem.....	59
6.3. Sadarbība ar skolēniem	60
Nobeigums	64
Izmantotā literatūra un avoti	66
Pielikumi.....	68
1. pielikums. Anketa 5.-6. klašu skolēniem.....	69
2. pielikums. Intervijas jautājumi klases audzinātājam.....	70
3. pielikums. Informācija vecākiem.....	72
4. pielikums. Konsultatīvā atbalsta plāns un vienošanās.....	73
5. pielikums. Konsultāciju apmeklējumu lapa.....	74
6. pielikums. Skolēna pārdomu un uzvedības izmaiņu novērtējums.....	75
7. pielikums. Pedagoģiskās novērošanas programma.....	76
8. pielikums. Individuālais izglītības programmas apguves plāns.....	77
9. pielikums. Attīstības dinamikas karte.....	78
10. pielikums. Attīstības dinamikas karte – vērtēšanas kritēriji.....	79

IEVADS

Cilvēka attīstībā ļoti lielu lomu ieņem cilvēka griba un motivācija. Jau kopš zīdaiņa vecuma, katrai bērna kustībai par pamatu ir bijusi vēlēšanās kaut ko sasniegt - piemēram, rotaļlietu, kas nolikta attālāk vai aplūkot pasauli no cita skatu punkta, apveļoties uz vēdera. Cilvēka griba nav viens un tas pats, kas motivācija, jo cilvēks var gribēt kaut ko sasniegt, bet viņam var trūkt motivācijas sevi līdz šim mērķim virzīt. Tieši šis aspekts tik bieži novērojams skolēnos – viņi vēlas sekmīgi pabeigt skolu, gūt panākumus nākotnē, bet viņiem trūkst motivācijas, lai piepūlētu sevi tagad.

R. E. Frankens savā grāmatā “Cilvēka motivācija” skaidro, ka motivācijas teorētiski sākotnēji pauda uzskatu, ka motivāciju veido cilvēka vajadzība, piemēram, cilvēkam ir vajadzība pēc ēdiena, cilvēks ir motivēts to sameklēt, pie tā tikt. Viņš rīkojās savas vajadzības iespaidā. Tomēr, kā tika noskaidrots, tas nav vienīgais aspekts, kas veido motivāciju, jo divi cilvēki, kuriem ir vienāda vajadzība, ne vienmēr izvēlēsies vienādu veidu, kā šo vajadzību apmierināt. (Franken, 1998)

Profesors Vorobjovs savā grāmatā “Sociālā psiholoģija” vajadzību savukārt apzīmē kā “nepieciešamību pēc noteiktiem apstākļiem, kas nodrošina cilvēka kā indivīda un personības dzīvi; noteiktu diskomfortu, nestabilu cilvēka psihes stāvokli dažādos apstākļos.” (Vorobjovs, 2002, 191)

Motivācija pati par sevi tiek pētīta dažādās zinātnēs un jomās, piemēram, pedagogijā, psiholoģijā, uzņēmējdarbībā, kriminoloģijā, socioloģijā u.c. Domājot par motivāciju mācību kontekstā, ir būtiski skaidrot gan to, kā veidojas mācību motivācija, gan kādi ir riski motivācijas lejupslīdei vai neesamībai.

Skolēnu motivācija mācīties ne vienmēr ir vienmērīga, to ietekmē dažādi faktori, kas saistīti gan ar skolēna vērtību sistēmu, gan ar skolēna vecumu, nākotnes plāniem, piederības sajūtu skolai un konkrētai klasei, kā arī citiem. Ir veikti dažādi pētījumi šajā jomā gan Latvijā, gan ārvalstīs. Darba autore ir iepazinusies ar pētījumu, kas veikts Zemgales novada X vidusskolas pedagogiskās korekcijas klasē par sociālpedagoģisko darbību mācību motivācijas veicināšanai, kurā kā viena no J. Lipskas būtiskākajām atziņām ir tā, ka skolēni apmeklē skolu galvenokārt sociālo motīvu vadīti. Kā būtisku aspektu J. Lipska šajā pētījumā izvirza, ka katram skolēnam mācību motivācijas trūkums var būt saistīts ar dažādiem faktoriem un problēmu kopuma. (Lipska, 2014)

Darba autore aplūkoja arī O.Semjonovas veikto pētījumu par mācību motivācijas veicināšanu sporta specializācijas programmas skolēniem Rīgas Sergeja Žoltoka vidusskolā, kurā tika anketēti 5.-10. klašu sporta specializācijas programmas skolēni. Pētījuma nobeigumā tā izstrādātāja O.Semjonova skaidro, ka ir dažādi faktori, kas ietekmē mācību motivāciju, piemēram, audzināšana, skolotāji, klasesbiedru un vienaudžu attieksme u.c. aspekti. (Semjonova, 2014)

Ir svarīgi izzināt, kādi ir motīvu veidi, kas ietekmē mācību motivāciju. Par motīviem J.Iļjins savā grāmatā “Motivācija un motīvi” ir apkopojis vairāku autoru domas un izveidojis motīvu iedalījumu, kas palīdz izprast motivācijas veidošanos. (Ильин, 2000) Šis iedalījums palīdz izprast, kas būtu jānoskaidro anketējot skolēnus un kā veicināt motivāciju skolēniem, kuriem ir zemi mācību sasniegumi. Par zemiem mācību sasniegumiem šajā darbā autore uzskata mācību sasniegumu vērtējumus, kuri ir robežās no nepietiekami (zem 4) līdz 5 ballēm. Ir skolēni, kuriem kādu objektīvu iemeslu dēļ mācību process sagādā lielākas grūtības kā citiem, piemēram, psihologam veicot skolēna izpēti, tiek noskaidrots, ka ilgtermiņa vai īstermiņa atmiņa, vai loģiskā spriestpēja ir ierobežota. Tāpēc viņam ir mazāka iespēja saņemt augstākus vērtējumus, bet motivācija mācīties viņiem netrūkst. Tajā pat laikā ir skolēni, kuriem var būt gan šie objektīvie iemesli, gan nebūt, bet mācību motivācijas trūkums ir novērojams gan vērojot skolēnus darba procesā klasē, gan intervējot klašu audzinātājus – skolēns ir skaļš, ir izaicinoša uzvedība, nepilda skolotāja uzdotos darbus, netiek nodoti mājas darbi, skolēns nav motivēts mācīties uz pārbaudes darbiem. V. Šatalovs savā grāmatā “Kur un kā pazuda trijnieki” atsaucās uz H. Seljes psiholoģiskajiem pētījumiem, kuros gūtie rezultāti liecina, ka “paaugstināts nogurums ir pastāvīgu vilšanos un neveiksmju tiešas sekas. Bet panākumi darbā, pat ja tas ir īpaši grūts, uzlabo garastāvokli, palielina mācību ražīgumu.” (Šatalovs, 1988, 22) Tātad ir ārkārtīgi svarīgi ņemt vērā objektīvos apstākļus, sniegt nepieciešamo atbalstu skolēniem, lai veicinātu viņiem izdošanās sajūtu par veicamajiem uzdevumiem, kas ir kritiska komponente mācību motivācijas veicināšanā.

Šī darba autore skolā, kurā tika veikts pētījums, pati strādā par sociālo pedagogu kopš 2016./2017.mācību gada. Šo gadu laikā, gūstot zināšanas gan universitātē, gan praktiski strādājot skolā, darba autore saredz tiešu saikni starp mācību motivāciju un vērtējumiem, ko skolēns var sasniegt mācību procesā. Tāpat ārkārtīgi būtisku lomu mācību motivācijas veicināšanā ieņem klases audzinātājs un priekšmetu skolotāji, tātad attiecību joma. R. Baltušite savā darbā “Skolotāja loma mācīšanās motivācijā” skaidro, ka “Pedagoģisko procesu raksturo divu tā subjektu – skolotāja un skolēna – sadarbība, kas būtiski ietekmē skolēna iekšēji uzturēto attieksmju mijiedarbību ar ārējiem faktoriem, to skaitā ar skolotāju.” (Baltušite, 2006, 13)

Skolēna prasmes veidot attiecības, spēja izvērtēt savu uzvedību un mainīt to, ja tā nav saskaņā ar skolas vērtībām, skolotāju prasīto, ir būtiskas, lai sadarbība veidotos veiksmīga, bet tikpat liels vai pat lielāks darbs jāiegulda arī pedagogam šajā procesā. Ne mazāk būtiska ir vecāku iesaistīšanās un atbalsts, kas tiek sniegts, ņemot vērā skolēna vajadzības.

Ar 2019./2020.m.g. visās pirmsskolas izglītības iestādēs tika uzsākta pilnveidotā mācību satura ieviešana, bet jau ar 2020./2021.m.g. pilnveidotais mācību saturs pakāpeniski tiks ieviests arī pamatskolas un vidusskolas posmā. Uz nemaz ne tik reti uzdoto jautājumu – “Kāpēc mācību saturam ir nepieciešami uzlabojumi un kāpēc tieši šādā formā?”, speciālisti ir snieguši ļoti daudz un izsmeļošas atbildes. Diplomdarba tēmas kontekstā ir jāizceļ pilnveidotā mācību satura un pieejas mērķis – lietpratība jeb kompetence. Mūsdienu tehnoloģiju piepildītās pasaules ekonomika un darba tirgus aizvien vairāk paver durvis jauniešiem, kuri saredz jaunas idejas, kuri spēj un vēlas darboties radoši, kuri meklē jaunus risinājumus problēmām. Skolēnam, kurš mācību procesā attīsta tādas spējas kā kompleksi lietot zināšanas, prasmes un paust attieksmes, risinot problēmas mainīgās dzīves situācijās, nākotne paver daudz iespējas gan personības izaugsmē, gan darba tirgū. (Skola2030)

Arī grāmatas “Mācību sasniegumu pašizvērtēšana” autore E. Krastiņa un A. Pipere pauž uzskatu, ka “svarīgs izglītības mērķis ir veicināt bērna personības attīstību virzienā uz lielāku motivāciju un patstāvību mācību procesā un sociālajās attiecībās.” (Krastiņa, Pipere, 2004, 51) Skolēna motivācijai tā dēvētajā kompetenču pieejā ir ļoti būtiska nozīme, tā iet roku rokā ar skolēna gribu gūt jaunas zināšanas, prasmes un ieradumus. Tieši tāpēc ir tik būtiski pētīt un izvērtēt skolēnu mācību motivāciju, domāt par veidiem kā motivāciju veicināt skolēniem, kuriem ir zemi mācību sasniegumi.

Pētījuma jautājums: kāda sociālā pedagoga darbība ir nepieciešama, lai veicinātu skolēnu ar zemiem vērtējumiem mācību motivāciju?

Pētījuma priekšmets: sociālā pedagoga darbība skolēnu motivācijas veicināšanā.

Diplomdarba mērķis: raksturot sociālā pedagoga darbību mācību motivācijas veicināšanai skolēniem ar zemiem mācību sasniegumiem.

Uzdevumi:

1. Raksturot mācību motivāciju.
2. Izzināt motīvu veidus un to klasifikāciju.
3. Noskaidrot, kādi ir iespējamie riski zemai mācību motivācijai.
4. Noskaidrot, kādas ir mācību motivācijas veicināšanas stratēģijas.

5. Veikt pētījumu par mācību motivāciju sākumskolas 5.-6. klasēs un analizēt iegūtos rezultātus.
6. Izstrādāt programmu “Sociālā pedagoga darbība mācību motivācijas veicināšanā 5.-6. klašu skolēniem ar zemiem mācību sasniegumiem”, veikt tās aprobāciju un analizēt iegūtos rezultātus.

Izmantotās metodes:

- literatūras un citu avotu analīze,
- anketēšana,
- intervēšana,
- konsultēšana,
- pedagoģiskā novērošana,
- sociālpedagoģiskā modelēšana,
- sociālpedagoģiskā izmēģinājumdarbība.

Pētījuma bāze: “X” sākumskola

Diplomdarba struktūra: ievads, 6 nodaļas, nobeigums, literatūras un avotu saraksts, pielikumi.

1. MĀCĪBU MOTIVĀCIJA

Ik dienas katrs no mums apgūst kaut ko jaunu – vai tas notiek apzināti vai neapzināti, tas atkarīgs no tā, vai mācīšanās ir mērķtiecīga, respektīvi – vai cilvēks ir vēlējis šo jauno lietu apgūt. Mācības skolā ir kaut kas, kur no skolēniem tiek sagaidīta mācīšanās – to no jauniešiem gaida vecāki, to gaida skolotāji.

Izglītības likumā tiek teikts “Obligāta ir no piecu gadu vecuma bērnu sagatavošana pamatizglītības ieguvei un pamatizglītības iegūšana vai pamatizglītības iegūšanas turpināšana līdz 18 gadu vecuma sasniegšanai.” (likumi.lv, 1999) Šobrīd vecākiem tiek dota iespēja izvēlēties formu, kādā bērns apgūst šo obligāto izglītību, bet bez izglītības bērns palikt nevar. Tomēr, cik apzināta un mērķtiecīga ir šī mācīšanās?

Lai atbildētu uz šo jautājumu, darba autore sākotnēji veica terminu “mācīšanās” un “mācīšana” skaidrojumu izpēti. Dāžādi autori dažādi skaidro šos terminus, ar šiem skaidrojumiem var iepazīties tabulā Terminu “mācīšanās” un “mācīšana” skaidrojumi.

1.1.tabula.

Terminu “mācīšanās” un “mācīšana” skaidrojumi

Termini	Skaidrojums	Skaidrojums	Skaidrojums
Mācīšanās	“Dažādas informācijas uzņemšana, apstrāde un laišana apgrozībā” (Šilings, 5)	Process, kurā indivīds pārņem sabiedrībā uzkrāto pieredzi, apgūst zināšanas, prasmes, attieksmes, pilnveido savu pieredzi, patstāvīgi un atbildīgi darbojoties un izzinot sevi, dabu un sabiedrību. Šo procesu skmē ktīvas sociālās mijattiecības, apkārtējās sabiedrības atsaucība (Mācīšanās, 2000)	“Mērķtiecīgi organizēta darbība cilvēka individuālās pieredzes apguvei, uz kuras pamata vienlaicīgi attīstītās izziņas spējas un attieksme.” (Žogla, 2001, 160)
Mācīšana	“Skolotāja mērķtiecīga darbība mācību procesā	“Mērķtiecīga skolēna mācīšanās bagātināšana,	"Mācīšana ir audzināšanas dzīvības

	<p>- zināšanu, prasmju un attieksmju apguves organizēšana, sniedzot informāciju, stāstot par iepriekšējo paaudžu pieredzē apgūto un veicinot skolēnu attīstību un aktivitāti sevis, dabas un sabiedrības izzināšanas procesā. Mācīšana saistīta ar mācību uzdevumu risināšanu, kontroli un rezultātu novērtēšanu. (Mācīšana, 2000)</p>	<p>palīdzība skolēnam pilnveidot prasmi mācīties, sasniegt individuāli iespējamu efektivitāti viņa izzinā, fiziskajā un garīgajā attīstībā, kultūras cilvēka personības īpašību veidošanā.” (Žogla, 2001, 100)</p>	<p>princips. Ar mācīšanu audzināšana iegūst nozīmi. Bez mācīšanas elementa audzināšana būtu akla, tā būtu it kā bez stūres. Mācīšana var izpausties divējādos virzienos. Vispirms to var attiecināt uz audzināšanu, otrkārt - uz izglītību.” (Students, 1998, 209)</p>
--	--	--	--

E. Maslo savā darbā “Mācīšanās spēju pilnveide” analizē un apraksta profesora K. Illerisa teoriju, ka var atšķirt “trīs mācīšanās dimensijas: kognitīvo, psihodinamisko un sabiedrisko.” (Maslo, 2003, 71) Tas nozīmē, ka mācīšanās ir kompleksa, visie šie aspekti ietekmē viens otru un nav atraujami viens no otra. Iepazīstoties ar 1.1. tabulā atspoguļotajiem skaidrojumiem, būtiski ir izcelt tādu terminu kā “apzinātība”, jo mērķtiecīga mācīšanās iet roku rokā ar savu vajadzību apzināšanos, savu vēlmju un mērķu apzināšanos, ar apzinātību mācību procesā ikdienas ritmā, ar apzinātību pieslēdzoties papildus informācijas ieguves procesā.

Ik dienas skolēniem mācību procesā jāstāpās ar sava veida gribas piepūli – kādam mācīšanās process norit vieglāk, veiksmīgāk, bet kādam ne tik viegli, jāpiepūlās ir vairāk. Atšķirās ne tikai tas, cik veiksmīgi skolēns ir spējīgs uztvert un apstrādāt informāciju, atcerēties lietas un pielietot jauniegūtās zināšanas, bet arī tas, cik skolēnam pašam šķiet nozīmīgs šis mācību process, cik motivēts viņš ir apgūt to, ko skolotāji vēlas viņam iemācīt.

Lai izzinātu, kā veicināt mācību motivāciju, darba autore piedāvā iepazīties ar dažādu jomu termina “*motivācija*” skaidrojumiem 1.2. tabulā.

Termina "motivācija" skaidrojums

Pedagoģija	Psiholoģija	Socioloģija
<p>“Motīvu kopums, kas rosina un pamato skolēnu darbību, rīcību, uzvedību, attieksmes; vajadzības, intereses u.c., kas ir pamatā cilvēka darbībai, rīcībai, uzvedībai, attieksmēm. Motivācija veidojas dažādu faktoru ietekmē: audzināšana, skolotāju, klases biedru un vienaudžu attieksmes, sekmes, mācību procesa un paša darbības rezultāti u.tml.” (Motivācija, 2000)</p>	<p>“Vajadzības, intereses, tiecības un citi uzvedību veicinošie un vadošie elementi, kas ar attiecīgo darbību raksturo arī cilvēka personību. Psihologi uzskata, ka visspēcīgākie un nozīmīgākie uzvedības motīvi ir neapzināti. Parasti motīvus iedala divās vai trijās grupās pēc satura (bioloģiskie un sociālie + garīgie) vai pēc funkcijas (tie, kas galvenokārt vada, un tie, kuri veido darbības jēgu), vai pēc tās nozīmes personības struktūrā.” (Motivācija, 1999)</p>	<p>“Iekšēji dzenuļi, kas izraisa cilvēka un citas būtnes aktivitāti un nosaka virzību. Cilvēka rīcības motivācijai ir sarežģīta dzenuļu hierarhija – no vērtīborientācijas un nostājas līdz interesei, vēlmēm un dziņām. Jo augstāk hierarhijā atrodas dzenuļi, jo mazāk tieši tas izpaužas rīcībā.” (Motivācija, 1997)</p>

Iepazīstoties ar visiem trim termina “Motivācija” skaidrojumiem, ir skaidrs, ka šī joma ir skatāma kompleksi – cilvēka motivāciju ietekmē dažādi faktori.

Iekšējā motivācija var tikt dēvēta par motivāciju, kurai nav acīmredzama atalgojuma (Geidžs, Berliners, 1999). Iekšējā motivācija balstās cilvēka vajadzībās, vēlmē tās apmierināt. Tas ir iekšējais pastiprinātājs, kas liek cilvēkam veikt kādu darbību. Nereti iekšējās motivācijas pastiprinātāju nav tik viegli apkārtējiem saredzēt, tomēr tāds pastāv. “Iekšējās motivācijas gadījumā cilvēka uzvedību nosaka ieinteresētība pašā darbībā, viņš rīkojas bez acīmredzama ārēja iemesla vai motīva (atlīdzības), gūstot pozitīvas emocijas un gandarījumu no tā, ko dara.” (Mārtinsone, Miltuze, 2015, 199) Mācību procesā skolā tas varētu būt – iespējams skolēnam ir liela interese par kādu attiecīgu jomu un viņš tiecās uzzināt vairāk, vai viņš gūst gandarījumu redzot to, ka spēj dalīties ar jaunajām zināšanām ar citiem cilvēkiem. Šos skolēnus parasti

skolotāji ievēro kā bērnus, kuriem nav nepieciešams piesolīt kādus apbalvojumus, lai viņš interesētos par kādu jautājumu, lai viņš iesaistītos mācību procesā. Tiek uzskatīts, ka ārējie stimuli bojā iekšējo motivāciju. Bērniem jau no mazotnes ir patiesa vēlme izzināt un attīstīties, bet skola, kurā par paveikto darbu skolēns saņem vērtējumu, nereti šo iekšējo motivāciju grauj, jo ar laiku skolēns tiecās ne tik daudz pēc jaunām zināšanām un pēc intereses apmierināšanas, kā pēc vērtējuma.

J. Rīvs savā darbā “Izprotot motivāciju un emocijas” pauž uzskatu, ka iekšējā motivācija sevī ietver vajadzības, izziņu, emocijas. Ar izziņu autors izprot tādus faktorus, kā vērtību sistēma, ticība kaut kam (piemēram, savām spējām), gaidas, uzskats par sevi. (Reeve, 2005)

Ārējā motivācija balstās pamatā uz kādiem mērķiem, to izvirzīšanu, gaidāmo rezultātu un darbu, kas jāiegulda, lai sasniegtu to. Kā skaidro autori N.L. Geidžs un D.C. Berliners savā grāmatā “Pedagoģiskā psiholoģija”, par ārējo motivāciju ir gaužām pretēji viedokļi. Vieni uzskata, ka “ārējie apbalvojumi nāk par labu lielākajai daļai cilvēku gandrīz visos apstākļos.” (Geidžs, Berliners, 1999, 330), turpetī otri pauž viedokli, ka eksperimentos ir pierādīties, ka ārējie apbalvojumi pasliktina skolēnu veikumu. Tieši tāpēc ir ļoti būtiski nezaudēt šo trauslo līniju, kur ārējā motivācija var būt kā veicinošs faktors, bet tikai tik tālu, lai negrautu skolēna iekšējo motivāciju.

Savukārt J. Rīvs uzskata, ka ārējā motivācija skatāma caur plašāku skatu punktu – tie nav tikai apstākļi, kas ir kā stimulē kādai konkrētai rīcībai. Tie ir arī situācijas un apkārtējie apstākļi, kas ietver tādus aspektus kā ģimene, klasesbiedri, darba vieta, tāpat pie šiem var pieskaitīt arī kultūru kā ārējo motivāciju kā veicinātāju kādai rīcībai. (Reeve, 2005)

Darba autorei, pētot pieejamo literatūru par vecumposma īpatnībām 5.-6. klasēs, bija iespēja saprast, ka dažādi autori dažādi arī interpretē brīdi, kurā sākās **pusaudžu vecums un ar to saistītā krīze**. Darba autore šī darba ietvaros pieturēsies pie skaidrojumiem, kuri gūti Pedagoģijas un psiholoģijas terminu skaidrojošajās vārdnīcās.

Pedagoģijas terminu skaidrojošajā vārdnīcā termins “Pusaudzība” tiek skaidrots sekojoši – “cilvēka dzīves posms starp bērnību un jaunību (aptuveni no 11/12 līdz 15/16 gadiem)” (Pusaudzība, 2000)

Tā tad pusaudzis ir cilvēks, kurš ir sasniedzis aptuveni 11 vai 12 gadu vecumu, ir izaudzis no bērnības, bet vēl nav sasniedzis jauniešu vecumu, kas ir aptuveni 15 vai 16 gadu. Vēl šo vecumu dēvē par pārejas vecumu starp šiem diviem posmiem. (Pusaudžu vecums, 1999, 119) Tomēr, šis vecums nav tikai pārejas vecums. Šajā posmā notiek būtiskas fizioloģiskas pārmaiņas, piemēram, meitenēm aug krūtis, zēniem veidojas apmatojums. Tomēr tas nav viss,

šajā vecumā ļoti būtiski mainās arī emocionālais stāvoklis – tas var būt krasi atšķirīgs jeb diametrāli pretējs. Īsā laika periodā skolēns var piedzīvot emocionālos kritumus un kāpumus, nereti tas notiek pat vairākkārt dienas laikā un tas ne vienmēr būs tik ļoti atkarīgs no ārējiem apstākļiem, bet vairāk no skolēna paša. Šajā vecumā bērniem veidojas ļoti izteikta vēlme pēc neatkarības un patstāvības, ir nepārvarama vēlme pašiem pieņemt lēmumus, diskutēt ar pieaugušajiem par viņu pieņemto lēmumu pareizību.

Savukārt psiholoģijas vārdnīcā par pusaudžu vecumu tiek rakstīts tā – “tiek sasniegta intelektuālās attīstības visaugstākā pakāpe – formālās operācijas vai vārdisks loģisks intelekts. Notiek jūtu padziļināšanās un objektu vispārināšana. Sāk veidoties pasaules vispārināts redzējums, kur jau darbojas diezgan abstrakti uzvedības vērtējuma kritēriji. Ar to ir saistīts pusaudžu maksimālisms. Pārejas stāvoklis izskaidro arī daudzas šā vecuma īpatnības.” (Pusaudžu vecums, 1999, 119)

Šīs īpatnības, par kurām tiek rakstīts psiholoģijas vārdnīcā var atpazīt pusaudzī kā izteiktas pretrunas dažādos jautājumos – vēlme atšķirties, bet tajā pat laikā vēlme piederēt kādai grupai, būt tādām pašām, vēlme būt patstāvīgam un spējīgam rīkoties kā individuālistam, bet vienlaikus būt daļai no kompānijas un pat kļūt savā ziņā atkarīgam no tās. Šis ir vecums, kurā jaunajam cilvēkam veidojas pašapziņa un var novērot izteiktu prasīgumu pret citiem, jo īpaši pret saviem vecākiem, skolotājiem un citiem pieaugušajiem. Šo aspektu var novērot praksē, esot skolas vidē – skolēni 5. - 6. klašu grupās biežāk kā citi vēlās diskutēt par noteikumiem, par to, cik godīgi tas ir pret viņiem, par noteikumu lietderību, par mājas darbu un citu uzdevumu nepieciešamību.

Šis posms nes lielus izaicinājumus gan pašam pusaudzim, gan viņa vecākiem, gan arī skolotājiem. Lielu lomu šajā visā spēlē līdz šim nostiprinātais – ģimeniskās vērtības, sociālās un emocionālās kompetences, kā arī līdz šim veidotais priekšstats par mācību procesu, intereses par ārpusskolas izglītošanos, kā arī intereses par viedierīcēm un tajās pavadītais laiks, kas mūsdienās ir tik aktuāla grūtība. T. Īlena savā darbā “Sociālā pedagoga darbs ar datoratkarīgajiem skolēniem” skaidro, ka “Ilgstoši uzturoties datorvidē, ikvienam rodas nepieciešamība pēc pārmērīgiem piedzīvojumiem, emocijām. Cilvēks zaudē spēju reālajā dzīvē priecāties par vienkāršām lietām.” (Īlena, 2019, 7) Šis ir aspekts, kas mūsdienās mācīšanos un jo īpaši pusaudžus ietekmē ļoti spilgti – viņi nereti teic, ka mācības nav interesantas, nekas stundās nenotiek, jo viņi ir raduši pie citas intensitātes stimuliem.

Skolas vidē, strādājot ar attiecīgo vecumposmu, ir skaidrs, ka veicinot motivāciju, ir jāņem vērā dažādi faktori – gan personība attiecīgajā vecumposmā ar tam aktuālajām grūtībām,

vajadzībām un interesēm, gan arī ārējie faktori, kā piemēram, vienaudžu ietekme, atbalsts no ģimenes, attiecības ar skolotājiem u.c.

Autori D. H. Schunks un B. J. Zimmermans savā grāmatā “Motivācija un pašvadīta mācīšanās” ir apkopējuši vairāku autoru veiktus pētījumus, izguvuši no tiem galvenos punktus, kas aptver *motivācijas un mācīšanās savstarpējo saikni*. Šajā teoriju un pētījumu apkopojumā autori norāda uz galvenajiem aspektiem par šiem fenomeniem:

- Augsti motivēti skolēni ir uzmanīgāki un vērīgāki par savu mācību procesu un tā rezultātu nekā tie, kuriem ir zems motivācijas līmenis;
- Skolēni, kuri ir motivēti izvēlēties veikt kādu uzdevumu, kad tiek dota iespēja izvēlēties (piemēram, mācīties svešvalodā vārdiņus vai likt puzli), uzrāda daudz lielāku progresu kā nemotivēti skolēni;
- Skolēni, kuri ir motivēti ieguldīt darbu un izrāda ieinteresētību mācīties arī caur grūtiem uzdevumiem, uzrāda daudz augstāku sniegumu;
- Skolēni, kuri ir motivēti darbu paveikt līdz galam, ir spējīgi mācīties paši daudz vairāk kā skolēni bez šādas motivācijas;
- Skolēni, kuri ir augsti motivēti, piedzīvo daudz augstāku apmierinātības līmeni un pozitīvas emocijas, kad tiek piedāvāta iespēja mācīties, kā tie, kuriem šīs motivācijas trūkst. (Schunk, Zimmerman, 2008)

Skatot šos galvenos aspektus, ir skaidrs, ka motivācijai ir tieša saikne ar mācību sasniegumiem un ar pašvadītu mācīšanos.

Tomēr, būtiski ir atsaukties un ņemt vērā, ka “Personības motivācijas svarīga īpatnība ir tās pozitīvi noliedzošā, divējādā uzbūve. Pozitīvā motivācijā rodas pamudinājums, bet noliedzošā motivācijā – veidojas aizliegums, kas kavē darbības realizēšanu.” (Ābele, 2008, 26) Tātad tas nozīmē, ka skolēna motivācija var būt tikpat labi virzīta uz labiem rezultātiem, augstiem sasniegumiem, kā kādu apstākļu/vajadzību ietekmē arī uz negatīviem vai zemiem, skolēna spējām neatbilstošiem mācību sasniegumu vērtējumiem.

2. MOTĪVI

Pedagoģijas terminu skaidrojošajā vārdnīcā termins “motīvs” tiek skaidrots kā “iekšējs, rosinošs faktors vai apstākļi, pamudinošs iemesls, kas izraisa noteiktu personības rīcību, būdams pamatā darbībai, rīcībai, kura vērsta uz noteikta mērķa sasniegšanu”. (Motīvs, 2000, 105)

Psiholoģijas vārdnīcā motīvs tiek raksturots kā “darbības vadošā un veicinošā struktūra, kas, veidojot darbības priekšmetu, virza cilvēka aktivitāti”. (Motīvs, 1999, 90)

J. Iļjins savā grāmatā “Motivācija un motīvi” ir apkopojis vairāku autoru atziņas par motīviem un izcēlis šādus motīvu veidus:

- *Motīvs kā vajadzība.* Autors, pētot dažādos psiholoģiskās literatūras avotus, ir izveidojis sekojošu sistematizāciju par motīvu un vajadzību saikni:
  - Starp vajadzību un motīvu iespējamās netiešas saistības;
  - Vajadzība ir kā pamudinājums motīvam;
  - Vajadzība pārvēršas motīvā pēc mērķa (objekta) atrašanas, spējīga apmierināt vajadzību;
  - Vajadzība ir daļa no motīva. Šeit motīvs tiek pielīdzināts pamudinājumam, tad daļēji pamudinājums ir kā vajadzība.
  - Vajadzība pati ir motīvs. (Ильин, 2000)
- *Motīvs kā mērķis.* Veids kā apmierināt vajadzības. Pēc dažādu autoru spriedumiem šajā aspektā, darba autore izvēlējusies vienu no tiem, kas apraksta to, ka dzīves vajadzības rada mērķi, un pēc tam seko darbības. Vēlēšanās būs, kad ir motīvs un mērķis, savukārt virzīšanās ir kā darbība vai līdzeklis mērķu sasniegšanai. Bez vēlēšanās kā motīva vai impulsa virzība uz mērķi būtu bezjēdzīga. (Ильин, 2000)
- *Motīvs kā pamudinājums.* Motīvs kā apzināts pamudinājums. Pamudinājums tiek uzskatīts kā patstāvīgs psiholoģisks fenomens. Ar to tiek atdalīts motīvs no uzstādījumiem, mērķiem, attiecībām, stāvokļa, pieķeršanās, vēlēšanās. (Ильин, 2000)
- *Motīvs kā nodoms.* Nodoms ir balstīts uz darbības radīšanu, kas rodas no tieša lietu pieprasījuma (no apkārtējās vides). Nodoms tiek uzskatīts arī kā motivācija uzvedībai tajos gadījumos, kad tiek pieņemts lēmums. Nodoms rodas pamatā vajadzībām, kuras nevar tikt apmierinātas tieši, kurām nepieciešams starpposms,

bet nav sava pamudinājuma spēka. Šajā gadījumā tie darbojas kā stimuls darbībai, kuru mērķis ir sasniegt starpposmu mērķus. (Ильин, 2000)

- *Motīvs kā ilgspējīgas īpašības – stabilās personības iezīmes.* Pēc autora rakstītā, rietumu psiholoģijā ilgspējīgās īpašības uzskata kā kritērijus motīvu atdalīšanai no motivācijas. Autori atzīmē, ka stabilas personības iezīmes vienādi nosaka izturēšanos un aktivitāti tādā pašā mērā kā ārējie stimuli. Personīgajai rīcībai (preferences, noslieces, uzstādījumi, kārtības, pasaules uzskati, ideāli) jāpiedalās konkrēta motīva veidošanā. (Ильин, 2000)
- *Motīvs kā stāvoklis.* Autors šo iedalījumu ņēmis no filozofijas enciklopēdijas un cita autora darba, kur tiek atzīmēts, ka motīvs apzīmē cilvēka īpašo stāvokli, liekot viņam darboties vai dīkdieņot. (Ильин, 2000)
- *Motīvs kā formulējums.* Motīvs – tas ir psiholoģisks process, kurš mūs no iekšpuses stimulē nospraust mērķi un sniedz attiecīgo stimulu lēmumu pieņemšanai, lai šo mērķi sasniegtu. Autors runā par to, ka pastāv uzskats, ka motīvs ir formulējums mērķim un līdzekļiem. Motīvs kā arguments, kuru var dot arī citiem cilvēkiem, tāpēc tiek aizsākta doma par to, ka ar motīvu var iedvesmot. Motīvs arī kā atbilde uz jautājumu, kāpēc persona sev tieši šo un ne citu mērķi izvirza, kāpēc persona rīkojas tieši tā, bet ne savādāk. (Ильин, 2000)
- *Motīvs kā gandarījums.* Autors aplūko cita autora izteikto motīva veidu, tomēr apstrīd to, sakot, ka gandarījums ir emocionāls stāvoklis, radies motīva realizācijas rezultātā. Tāpēc gandarījums nevar būt ne pats motīvs, ne kādi iespaidot tā veidošanos. Gandarījums drīzāk var būt kā spēcīgākais, kas stiprina motīvu, bet tas nav tiešs stimuls. (Ильин, 2000)

Pedagoģijas zinātņu doktore A. Ābele vairāku autoru un ekspertu sadarbībā, veidojot “Bērnu un pusaudžu treneru rokasgrāmatu”, ir izvirzījusi šādu motīvu iedalījumu:

Motīvu veidi pēc to virzības

- *Procesuālie motīvi.* Cilvēku interesē pats process. Mācību procesā šis varētu atspoguļoties kā skolēna ļoti liela ieinteresētība mācīties, klausīties mācību stundās, darboties, gūt papildus zināšanas arī ārpus skolas, jo tieši jaunu zināšanu un prasmju apguves process ir tas, kas skolēnu motivē. (Ābele, 2008)
- *Rezultatīvie motīvi.* Cilvēka motīvs ir rezultāts. Mācību procesā šis atspoguļosies situācijās, kur skolēns skaidri apzinās, kādu vērtējumu viņš vēlēš iegūt un viņš ir gatavs pielikt piepūli, lai šo rezultātu sasniegtu. (Ābele, 2008)

Motīvu veidi pēc to noturības

- *Situatīvie motīvi.* Cilvēka motīvs ir īslaicīgs, iespējams ātri sasniedzams rezultāts. Skolēniem attiecīgajā vecumposmā ļoti bieži var novērot tieši šo motīva veidu – skolēns mācās, lai saņemtu vērtējumu, nokārto konkrēto pārbaudes darbu un nereti visas zināšanas pagaist, jo nav nostiprinātas ilgstošajā atmiņā. (Ābele, 2008)
- *Noturīgie motīvi.* Šie motīvi parasti ir saistīti ar personības vērtību sistēmu, attieksmes veidošanu. Nereti skolēniem nav viegli savu darbību virzīt uz kaut ko konkrētu ilgākā laika posmā, un, pat, ja mērķis tiek izvirzīts, ne vienmēr darbība seko. (Ābele, 2008)

Motīvu veidi pēc to mērķtiecības

- *Tieši ar mērķi saistītie motīvi.* Personai ir skaidrs mērķis uz ko virzīties un nereti šis mērķis ir tik nozīmīgs, ka citas lietas tiek atliktas vai pakārtotas šim galvenajam mērķim. Skolas dzīvē tas var izpausties kā kādas konkrētas prasmes pilnveide, piemēram, skolēnam ir augsti sasniegumi kādā no ārpuskolas aktivitātēm (piemēram, sports, mūzika) un skolēns mērķtiecīgi sevi pilnveido šajās jomās, bet mācību priekšmeti, kas nav tieši saistīti ar šo mērķi, tiek pakārtoti ārpuskolas aktivitātēm (konkursiem, sacensībām, koncertiem u.c.). Skolēnam mērķis sevi pilnveidot attiecīgajā sfērā var būt tik nozīmīgs, ka viņš turpina tiekties uz priekšu pat, ja negūst augstus sasniegumus vai apbalvojumus attiecīgajā jomā. (Ābele, 2008)
- *Stimulmotīvi.* Tie ir motīvi, kas parasti ietekmē cilvēka rīcību īsā laika periodā. Skolas dzīvē šie ir vērtējumi, pozitīvie uzvedības ieraksti e-klases sistēmā, kā arī skolotāju pozitīvais novērtējums par skolēna darbību gan mācībās, gan uzvedībā. Nereti pie stimulmotīviem ierindojas arī atalgojuma sistēma, kura tiek izveidota mājās, piemēram, skolēnam, par konkrētu skaitu pozitīvo ierakstu vai par konkrētiem vērtējumiem pārbaudes darbā, tiek piešķirts kāds bonuss mājās. Šie motīvi parasti veido tikai tik lielu ietekmi līdz ir saņemts attiecīgais apbalvojums, pēc kura skolēna motivācija noplok līdz tiek piedāvāts kārtējais stimulants. (Ābele, 2008)

Motīvu veidi pēc sociālā faktora

- *Individuālie motīvi.* Tie ir motīvi, kuri balstās uz konkrētās personas vajadzībām, attieksmēm un vēlmēm. Šādā rakursā varētu skatīt skolēnu, kuram pašam ir vēlme

pierādīt sev kādu varēšanu, ka viņš iekšēji jūt vajadzību apgūt kādu mācību vielu, ka viņš vēlās sacensties ar sevi pašu savā izaugsmē. (Ābele, 2008)

- *Kolektīvie motīvi.* Tie ir motīvi, kas saistīti ar sociālo vidi, kurā darbība tiek realizēta. Šeit ļoti izteikti parādās apkārtējās vides rosinošā vērtība – uz prosociālu ievirzi vai asociālu ievirzi. Kolektīvie motīvi ir tie, kuriem ir ārkārtīgi būtiska ietekme tieši pusaudžu vecumā. Draugi, viņu attieksme, vērtību sistēma ir tā, kas ļoti spēcīgi ietekmē to, kā persona izvēlās rīkoties – vai mēs visi kopā tiecamies uz labām sekmēm? Vai mēs visi kolektīvi neapmeklējam stundu? Nemaz ne tik reti cilvēka individuālie motīvi nonāk pretrunā ar kolektīvajiem motīviem. Pusaudžu vecums būs tas brīdis, kurā vēlme pēc piederības pie konkrētas grupas var graut individuālos motīvus, ja tie nesaskan ar kolektīvajiem motīviem. (Ābele, 2008)

Motīvu veidi pēc dominējošās nostādnes

- *Sasniegumu motīvi.* Tie ir motīvi, kas virza cilvēku uz rezultātu vai personīgo izaugsmi. Motīvi, kas mudina ticēt saviem spēkiem, virzīt sevi uz izaugsmi, tie saistīti ar iekšējo kontroli, kurā cilvēks pats vērtē sevi, savu varēšanu, virza sevi uz jaunu mērķu un sasniegumu gūšanu. Skolas dzīvē tie būs bērni, kuri sevi organizēs uz mācīšanos pirms pārbaudes darbiem, tie būs bērni, kuri izvirzīs sev noteiktus kritērijus mācību procesā. (Ābele, 2008)
- *Izvairīšanās no neveiksmes motīvi.* Pedagoģijas zinātņu doktore A. Ābele lieliski nodefinē šos motīvus: “Izvairīšanās no neveiksmes motīvi realizē cilvēka vēlmi pēc pozitīva pašapstiprinājuma, neiesaistoties situācijās, kurās varētu realizēties pretējais.” (Ābele, 2008)

3. IESPĒJAMIE RISKI ZEMAI MĀCĪBU MOTIVĀCIJAI

No visiem skolēniem nevar sagaidīt vienādi labu sniegumu, katra skolēna mācību motivācija atšķirās, ir nepieciešams noskaidrot, kas var būt tie riska faktori, kuri traucē skolēnam apgūt mācības pietiekošā līmenī. Ir būtiski tiekties uz to, lai noskaidrotu pēc iespējas visus iespējamus riskus, jo neievērojot, neatpazīstot kādu no riskiem, ir ārkārtīgi sarežģīti vai pat neiespējami veikt sociālpedagoģisko darbu ar konkrēto skolēnu. Piemēram, zinot to, ka konkrētam skolēnam ir nepieciešams mācību procesā izmantot dažāda veida atgādnēs, mēs varam sniegt adekvātu palīdzību, lai skolēnam nebūtu jāpiedzīvo nepārtraukta neizdošanās sajūta. Mums ikvienam ir savas vajadzības – fizioloģiskās vajadzības, vajadzība pēc piederības, vajadzība sevi pierādīt, vajadzība pēc drošības u.c. Ja kāda no šīm vajadzībām ilgtermiņā netiek īstenota konkrētajā vidē vai konkrētajos apstākļos, personas dabā ir meklēt veidus un vietas, kur šo vajadzību īstenot. Un nereti tas rezultējas tajā, ka tiek izvēlēta antisociāla vai asociāla uzvedība, tiecoties piederēt pie kādas grupas, kurā ir vieglāk sevi pierādīt vai īstenot kādu citu savu vajadzību.

Indivīda personiskie riska faktori

Cilvēka personība veidojās jau no prenetālā perioda, kaut, piemēram, tas, vai māte grūtniecības laikā nelieto alkoholu, kas izslēdz iespēju bērnam piedzimt ar augļa alkohola sindromu. Šķiet it kā tik pašsaprotami, ka, esot bērna gaidībās, ir jā rūpējās par veselīgu uzturu, jāizslēdz visas kaitīgās vielas, tomēr bieži tas tā nenotiek. Joprojām ir mātes, kuras nerūpējas šajā posmā nedz par sevi, nedz arī par savu vēl nedzimušo bērnu. Tomēr, pat tad, ja grūtniecības laikā māte rūpējās par veselīgu uzturu, ir dažādi apstākļi, kurus nevar ietekmēt un bērns var piedzimt ar kādu funkcionālu vai kognitīvu disfunkciju. Iedzimtie trūkumi ir tie, kurus nereti ir vissarežģītāk risināt, jo bieži vien tas ir kaut kas neaizstājams, kaut kas, kur jāmeklē alternatīvas, lai šis riska faktors nedevalvētu arī mācību motivāciju. Arī E. Volfs savā grāmatā “Es klausītu savus vecākus, ja viņi aizvērtos” atzīst, ka mācīšanās motivācijā būtiskas ir skolēnu individuālās īpatnības. Par pusaudžu vecumu un mājasdarbu pildīšanu viņš skaidro, ka “Ir ļoti daudz pusaudžu, kuriem mācīšanās sagādā grūtības, un tas mācību procesu padara daudz smagāku nekā citiem skolēniem. Viņu skatījumā mājasdarbu pildīšana iedragā viņu pašpārlicību – mācības pastāvīgi atgādina par grūtībām, ar kurām viņiem jāskaras.” (Volfs, 2016, 223)

Ģimene kā riska faktors

Lai arī ģimene ir tā, kas var sniegt vislielāko atbalstu, tikpat spēcīgu tā var sniegt pretējo efektu. Ja ģimenē skolēns nejūtās droši (piedzīvo emocionālo un/vai fizisko vardarbību), viņa galvenā vajadzība ir justies drošībā un mācības, sasniegumi nav viņu primārā nepieciešamība. Tāpat ģimenē var piedzīvot emocionālo tuvību vai atsvešinātību, atbalstu vai kontroli, adekvātas robežas vai destruktīvu audzināšanu, rūpes vai pamešanu novārtā. Ir tik daudz aspektu, kurus patiesībā skolotājs skolā nevar nemaz tik viegli novērot, jo piemēram, emocionālo tuvību vai atsvešinātību no vecākiem skolēns var skolā nepaust atklātā sarunā, bet vēlme pēc tuvības, atbalsta un kontakta ir daudz svarīgāka par mācību motivāciju. S. Jirgena savā darbā “Jaunieši un adiktīva uzvedība”, apkopojot vairāku autoru izvirzītās teorijas, teic, ka vecāku konsekvences trūkums arī ir viens no faktoriem, kas negatīvi ietekmē jaunieša spēju piepūlēties, lai sasniegtu kādu rezultātu. “Šie jaunieši lēmumu pieņem, balstoties uz iekšējiem kritērijiem. Viņiem ir izjūta, ka darbības rezultāti nav atkarīgi no paša pieliktajām pūlēm, nav vēlēšanās mainīties un nav ideālu.” (Jirgena, 2007, 32) Vieglāk, protams, ir pamanīt tādus riskus ģimenē, kas saistīti ar alkoholismu, noziedzību vai nespēju nodrošināt bērnus ar uzturu, atbilstošu apģērbu. Šie visi faktori un vēl citi, kas vērojami ģimenē, savstarpējās attiecības, ļoti būtiski ietekmē skolēna mācību motivāciju. Skolēnam, kurš nav paēdis, nav iespējams adekvāti pieslēgties mācību procesam. Tāpat arī ar citiem iepriekš uzskaitītajiem faktoriem un vajadzībām.

Skola kā riska faktors

Lai arī pamatā tiek uzskatīts, ka skolēnam skola ir vieta, kur viņš var justies droši, kur viņš var saņemt atbalstu, nereti tomēr jaunieši piedzīvo citādākas emocijas un sajūtas. Nemaz ne tik reti jaunieši runā par to, ka visi skolotāji viņus neciešot, ka skola ir vairāk uz sodiem tendēta kā uz pozitīvu pastiprinājumu mērķēta. Jāsaka, ka jauniešiem ir tendence arī uz pārspīlējumiem, tomēr sociālajam pedagogam uz šādu skolēnu viedokli noteikti ir svarīgi reaģēt, izzinot iemeslus, kāpēc skolēns tā jūtās, kas ir tie aspekti, kas viņam liek piedzīvot šīs sajūtas. Šie aspekti var būt ļoti dažādi, piemēram, skola mēdz būt vieta, kur skolēnam var tikt piedraudēts ar izslēgšanu, kur var tikt izteikti draudi no pieaugušo puses. Tā pat skola var būt pasīva mobinga nepieļaušanā, skolotāji var ignorēt skolēna vajadzību tikt pasargātam, var neievērot skolēna kavējumus, nesekot līdz nepieciešamībai pēc atbalsta mācību procesā, kas grauj skolēna mācību motivāciju. Tāpat skola var būt kā risks, ja skolotāji nespēj radīt apstākļus, kuros skolēns var pierādīt savu varēšanu, kur var izcelties ar saviem talantiem. Arī Dz. Albrehta savā darbā “Didaktika” atsaucās uz to, ka “Intelektuālajai attīstībai bērniem nepieciešama ne vien gatavība un spēja mācīties, bet atbilstošas izglītības iespējas. Nepareiza skolas vide pat

visniecīgāko traucējumu var pārvērst par smagu trūkumu.” (Albrehta, 2001, 143) Vēl būtiski ir atzīmēt, ka skola var tikt vērtēta kā riska faktors mācību motivācijas kritumam, ja skolā ir krasi atšķirīgs darba stils pedagogiem, kuri māca konkrēto skolēnu. Tie ir gan vērtēšanas kritēriji, prasības mācību procesā un uzvedībā, tā ir atšķirīgu vērtību izpratne, nesadarbošanās savā starpā.

Vienaudži kā riska faktors

Vienaudžu ietekmei konkrētajā vecumposmā ir ārkārtīgi liela nozīme. Vienaudži var sniegt gan pozitīvu, gan negatīvu ietekmi uz personas mācīšanās spēju, uz personas motivāciju mācīties un darīt pēc iespējas labāk. Vienaudži tiek uzskatīti par riska faktoru tajā momentā, kad vienaudžu grupa, kurai pieder vai vēlas piederēt konkrētais jauniešs, ir ar tendenci uz delinkventu uzvedību. Ja vienaudži lieto alkoholu, nenāk uz skolu, ja viņu vērtību sistēmā nekādu lomu nespēlē sekmes mācībās, personīgie sasniegumi skolas dzīvē, ja vienaudžiem nav intereses par jaunām zināšanām, ko var sniegt mācību process, ir liels risks, ka jauniešs, lai justos piederīgs pie konkrētās grupas, izvēlēties līdzīgu attieksmi un līdzīgus mērķus. Apzinoties konkrētā vecumposma nepieciešamību tiekties uz savas identitātes meklējumiem un apzināšanos, ir jāņem vērā šī procesa riska faktori. “Jaunieši mēdz būt īpaši neiecietīgi un nežēlīgi pret tiem, kuri ir atšķirīgi – ar citādu ādas krāsu, kultūras mantojumu, gaumi un apdāvinātību; bieži vien piederība vai nepiederība grupai ir atkarīga no pilnīgi patvaļīgi izvēlētiem sīkumiem apģērbā vai uzvedībā.” (Eriksons, 1998, 104)

Sabiedrība kā riska faktors

Sabiedrība kā ļoti nozīmīgs riska faktors kļūst brīdī, kad tajā valda noziedzība, kad ir paaugstināta kriminalitāte. Tāpat liels ir sabiedrības riska faktors, ja apkārtējā vide ir sociāli un ekonomiski degardēta, kad ir ierobežotas sociālās palīdzības, veselības aprūpes, izglītības un kvalitatīvas brīvā laika pavadīšanas iespējas. Tāpat sabiedrība ir kā risks, ja tā nenodrošina atkarību izraisošu un apreibinošu vielu nepieejamību nepilngadīgām personām un neierobežo to lietošanu arī pilngadīgām personām. Sabiedrība noteikti ir kā riska faktors, ja tajā valda kultūru vai etniskās atšķirības un kādai no tās daļām ir negatīva attieksme pret citu/-ām. “Cilvēku kopienas, līdzīgi kā augi, dzīvo simbiozē, t.i., kopienas apdzīvo vienu telpu un ir savstarpēji atkarīgas cita no citas; cilvēku uzvedību nevar izskaidrot bez pietiekamas iedziļināšanās sociālajos procesos. Sabiedrības organizācija, mijiedarbība un attiecības ļauj izprast indivīdu uzvedību, tai skaitā normu pārkāpšanu.” (Zavackis, 2019) Tāpat indivīdam ir ietekme uz sabiedrību un sabiedrībai uz indivīdu.

4. MOTIVĀCIJAS VEICINĀŠANAS STRATĒGIJAS

Kā jau iepriekš tika minēts, ir dažādi riska faktori, kas var būt par cēloni mācīšanās motivācijas lejupslīdei vai neesamībai. Ir būtiski apzināties šos riskus, lai veiksmīgāk tiktu piemeklēta metodika, lai veiksmīgāk izvēlētos līdzekļus, kā sniegt adekvātu atbalstu skolēnam mācību motivācijas veicināšanā.

4.1. Konsultēšana

Konsultācija ir sadarbības forma, ko darba autore sava diplomdarba ietvaros izmanto gan ar izglītojamiem, gan ar viņu vecākiem. J. Pāvulēna, K. Mārtinsones, S. Mihailovas grāmatā “Konsultatīvais atbalsts skolēniem” par konsultēšanu tiek saukts darbības veids, ko profesionāli pielieto dažādās jomās, tostarp pedagoģijā. “Visplašākajā nozīmē konsultēšanu var definēt kā profesionālu darbību, kuras rezultāts ir konsultanta (speciālista) rekomendācija klientam (t. sk. izglītojamajam u.c.) vai iejaukšanās (intervence) par konkrētu uzvedību, kas ir vēlama vai nepieciešama, lai sasniegtu kādu mērķi, izprastu un pārvarētu grūtu dzīves situāciju, lai uzlabotu dzīves kvalitāti, lai sniegtu atbalstu lēmuma pieņemšanā utt.” (Pāvulēns, Mārtinsone, Mihailova, 2018, 5)

Konsultēšana ir tā darba sadaļa, ko skolā atbalsta personāls veic gan savā darbā ar skolēniem, gan viņu vecākiem, gan arī ar pedagogiem un citiem izglītības iestādes darbiniekiem, ja tas nepieciešams. Tāpat konsultatīvo atbalstu izglītības iestādē var veikt citi atbalsta komandā esošie speciālisti, kā arī pedagogi. Atšķirās veids, kā šīs konsultācijas vada katrs speciālists, tomēr svarīgi ir, ka ikviens iesaistītais pieaugušais tiek informēts par riskiem, kuri pastāv konkrētajam skolēnam, par pirmajiem soļiem, kas jāpaveic visiem kopā, lai veicinātu skolēna motivāciju.

Autori grāmatā “Konsultatīvais atbalsts skolēniem” aplūko uzvedības izmaiņu fāzes un posmus. Lai arī motivācija nav tas pats, kas uzvedība, tomēr šiem diviem fenomeniem ir sava veida kopsakarības. “Uzvedība ir katra cilvēka dziļākās iekšējās būtības ārējā izpausme, kurā iezīmējas noteiktas, ar indivīda dzimumu, vecumu, raksturu, nodarbošanos, pasaules uzskatu u.c. faktoriem saistītas likumsakarības. Uzvedību nosaka vajadzības un intereses, kā arī vides apstākļi, t.sk. sabiedrībā pieņemtās normas.” (Pāvulēns, Mārtinsone, Mihailova, 2018, 9) Tāpat redzot, ka uzvedība, piemēram, negatīva attieksme pret mācībām, skolotāju traucēšana stundās, nav sociāli akceptējama, ir tāda, kas pārkāpj skolas iekšējās kārtības noteikumus, varam sākt domāt, ka skolēna mācību motivācija arī nav adekvātā līmenī, ka nepieciešamas uzvedības

izmaiņas. Veicinot šīs uzvedības izmaiņas, arī motivācija aug. Lai labāk izprastu, kā veicināt motivāciju caur uzvedības maiņu, ir svarīgi aplūkot visus posmus.

Strādājot ar katru skolēnu individuāli ir jāskaidro, kurā posmā viņš atrodās – būs skolēni, kuriem konsultatīvais atbalsts būs jāskaidro ar pirmo posmu, bet būs skolēni, kuri būs jau uzvedības izmaiņu īstenošanas posmā. Ar katru skolēnu nepieciešams veikt konsultatīvo sarunu, skaidri apzinoties, kāda ir vēlamā rīcība, bet aicinot arī pašu skolēnu izdarīt spriedumu par izmaiņām, kas nepieciešamas.

Pirmspārdomu posms

Šis ir posms, kurā izglītojamais tā īsti nemaz nesaredz savas uzvedības negatīvo aspektu. Ja domājam tieši par mācību procesu un nepietiekamiem vai zemiem mācību vērtējumiem, šajā posmā skolēns nemaz nedomā par to, ka kādas izmaiņas būtu vajadzīgas, viņš nesaredz šos vērtējumus kā problēmu, un, pat, ja saredz, tad tikai kā kaut ko ļoti maznozīmīgu. Visbūtiskākais šajā posmā ir izveidot uz uzticēšanos balstītas attiecības, tāpat ļoti svarīgi ir ar izglītojamo vienoties par to, kāda izskatīsies sadarbība. Pēc grāmatas “Konsultatīvais atbalsts skolēniem” autoru teiktā, šajā posmā konsultanta uzdevumi ir sekojoši:

- “veicināt konsultējamā *iespējamo Es* un to sasniegšanas stratēģiju apzināšanos;
- veicināt ar nevēlamo uzvedību saistīto risku un problēmu apzināšanos;
- iedrošināt konsultējamo domāt un runāt par nevēlamo uzvedību un ar to saistītajiem riskiem un problēmām;
- rosināt konsultējamā pārdomas par uzvedības izmaiņām.” (Pāvulēns, Mārtinsone, Mihailova, 2018, 19)

Pārdomu posms

Šis ir posms, kurā izglītojamais apzinās to, ka viņa uzvedība nav akceptējama (piemēram, skolotāja teiktā ignorēšana un mācību stundā veicamā darba nepildīšana), ka tā var radīt arī viņam pašam nevēlamas sekas, tāpēc šajā posmā arī skolēnā rodas pārdomas par to, ka iespējams uzvedību ir jāmaina, ka iespējams viņš pats varētu no šīm izmaiņām arī kaut ko iegūt. Tomēr šaubas par to, vai to vajag, joprojām pastāv.

Konsultanta uzdevumi šajā posmā:

- “palīdzēt konsultējamam apzināties un izzināt pēc iespējas vairāk nevēlamās uzvedības trūkumu un ar šādu uzvedību saistīto risku un vēlamās uzvedības priekšrocības;
- veicināt konsultējamā patstāvību/autonomiju un pārliecību par spēju īstenot uzvedības izmaiņas un atbalstīt vēlamās uzvedības pašefektivitātes paaugstināšanos.” (Pāvulēns, Mārtinsone, Mihailova, 2018, 28)

Sagatavošanās posms

Šis ir posms, kurā izglītojamais ir nonācis pie gatavības mainīt savu uzvedību, kurā viņš izsaka vēlmi sākt šīs pārmaiņas. Tomēr, autori vērš uzmanību uz to, ka šajā posmā joprojām saglabājas ambivalence starp abiem šiem uzvedības veidiem (piemēram, jau labi zināmais nevēlamais uzvedības veids stundās nodarboties ar blakuslietām, neklausīties pedagogā, vai uz pārmaiņām vērstā uzvedība – koncentrēšanās mācību darbam). Grūtība ir tajā, ka nevēlamā uzvedība skolēnam jau ir labi zināma, viņš ir pieredzējis gan pozitīvās, gan negatīvās šīs uzvedības sekas. Tomēr, jaunā uzvedība, kas šobrīd ir tikai gaidu līmenī, nesniedz tādu drošības sajūtu par izdošanos, par cerību piepildījumu. Tāpēc skolēnam ļoti svarīgs ir sociālā pedagoga atbalsts un palīdzība, lai viņš spētu savu apņemšanos nostiprināt, lai viņš spētu izvēlēties veidus, kā uz šo apņemšanos virzīties.

Konsultanta uzdevumi šajā posmā:

- “palīdzēt konsultējamam izveidot vēlamās uzvedības *stratēģijas*, apzināties, kas un kādā secībā jādara, lai spētu īstenot iecerēto;
- palīdzēt konsultējamam izstrādāt optimālu vēlamās uzvedības īstenošanas *plānu*.” (Pāvilēns, Mārtinsone, Mihailova, 2018, 33)

Īstenošanas posms

Šajā posmā izglītojamais jau ir uzsācis uzvedības izmaiņas (piemēram, jau seko mācību vielai mācību stundu laikā, pilda skolotāja uzdotos darbus), viņš šajā posmā var saskarties arī ar dažādiem šķēršļiem un grūtībām, bet ir spējīgs ar tiem tikt galā. Tomēr, joprojām ir jāņem vērā tas, ka izglītojamais ļoti labi atcerās nevēlamās uzvedības priekšrocības (piemēram, stundu laikā varēja gulēt) un vēlamās uzvedības trūkumus (piemēram, nogurst roka pierakstot skolotāja teikto).

Konsultanta uzdevumi šajā posmā:

- “sniegt atbalstu konsultējamam vēlamās uzvedības īstenošanas *stratēģiju* un *plāna* īstenošanā;
- palīdzēt pilnveidot mācīšanās un laika pārvaldības prasmes;
- palīdzēt pārvarēt ar nevēlamās uzvedības priekšrocību zudumu saistīto zaudējuma izjūtu;
- palīdzēt konsultējamam saglabāt ilgtermiņa mērķus, saskaņojot vēlamās uzvedības īstenošanas un vēlamo *iespējamo Es* sasniegšanas *stratēģijas*.” (Pāvilēns, Mārtinsone, Mihailova, 2018, 36)

Šis ir posms, kurā kopā ar izglītojamo ir jāiet cauri jau paveiktajiem uzdevumiem, ir jāuzsver skolēna uzvedības un mācību motivācijas uzlabojumi, kā arī jābūt līdzās jaunu

priekšrocību meklējumos vēlamajai uzvedībai. Tikpat būtiski šajā posmā ir atskatīties arī uz situācijām, kurās skolēns ir paudis nevēlamo uzvedību, pārrunāt un analizēt, kas bija tas, kas veicināja šo uzvedību un kā skolēns varētu citreiz rīkoties, lai izvairītos no nevēlamas uzvedības.

Nostiprināšanas posms

Šis ir posms, kur uzvedības izmaiņas vērojamas jau 6 mēnešus. Virzoties uz šo posmu, skolēns ir gan izpratis nevēlamās uzvedības un vēlamās uzvedības priekšrocības un trūkumus, viņš pats, balstoties uz priekšrocību un trūkumu izvērtējumu, ir izdarījis izvēli mainīt savu uzvedību un pārvarējis dažādas grūtības, kas saistītas ar uzvedības maiņu. Pārvarot dažādās grūtības, tiek nostiprināta vēlamā uzvedība un spēja pie tās noturēties. Tomēr, jāņem vērā, ka iespēja kļūdīties joprojām pastāv un ir vieglāk atgriezties pie nevēlamā modeļa, jo tas ir pierasts, tāpēc būtisks ir nepārtraukts atbalsts no sociālā pedagoga. Ļoti būtiska ir risku novēršana, lai iespēja skolēnam atgriezties pie nevēlamās uzvedības, būtu samazināta.

Konsultanta uzdevumi šajā posmā:

- “palīdzēt konsultējamam uzturēt saistību starp viņa ilgtermiņa mērķiem un vēlamās uzvedības īstenošanu;
- palīdzēt konsultējamam atrast vēlamās uzvedības īstenošanas jaunas stratēģijas;
- palīdzēt konsultējamam plānot vēlamās uzvedības īstenošanu un, mainoties apstākļiem, koriģēt plānus;
- palīdzēt konsultējamam apzināties nevēlamās uzvedības recidīvus veicinošus faktorus (piemēram, vienaudžu ietekme, slimošana, sarežģīta mācību viela u.c.) un iespējamās stratēģijas to pārvarēšanai.” (Pāvulēns, Mārtinsone, Mihailova, 2018, 39)

Recidīva posms

Šajā posmā, pat tad, ja skolēns jau iepriekš bija izmaiņu īstenošanas vai pat nostiprināšanas posmā, skolēnam var rasties vēlme atgriezties pie nevēlamās uzvedības, viņš var atkrist pirmspārdomu vai pārdomu posmā. Tāpēc svarīgs ir sociālā pedagoga atbalsts, lai atgrieztos pie uzvedības izmaiņu cikla. Nepieciešams izvērtēt nevēlamo uzvedību, izmantojot šo pieredzi kā pamācošu, lai tiektos pēc jauniem risinājumiem un alternatīvām.

Konsultanta uzdevumi šajā posmā:

- “palīdzēt konsultējamam atkārtoti uzsākt uzvedības izmaiņas;
- veicināt jebkuru pozitīvu uzvedības izmaiņu tendenci;

- apgrūtināt iestrēgšanu iepriekšējās uzvedības recidīvā.” (Pāvulēns, Mārtinsone, Mihailova, 2018, 41)

Šos posmus noslēdzot, brīdī, kad konsultējamam vairs nav tieksmes atgriezties pie nevēlamās uzvedības un konsultējamais tic saviem spēkiem, ir pārliecināts par sevi un pareizo izvēļu izdarīšanu, ir nepieciešams izbeigt konsultatīvo atbalstu. Tomēr, jāatceras, ka nepieciešams informēt skolēnu par to, kā un kur viņš var griezties pēc palīdzības, ja viņam tāda ir nepieciešama. Svarīgi ir izvērtēt paveikto, stiprināt skolēna pašpārliecību neatgriezties pie nevēlamās uzvedības, bet tuprināt savu izmaiņu procesu un tikt pāri grūtībām, ar kurām viņam var nākties sastapties. (Pāvulēns, Mārtinsone, Mihailova, 2018)

Lai motivācijas veicināšana varētu notikt veiksmīgi, konsultācijām ir jābūt regulārām. Sociālajam pedagogam jārod iespēja tikt ar skolēnu vismaz vienu reizi nedēļā, bet vēlamas arī tikšanās biežāk, regulāra komunikācijas uzturēšana starp oficiālajam tikšanās reizēm.

4.2. Piederības sajūtas veicināšana

Ikvienu personu tiecās uz kontaktu, ikvienam cilvēkam viena no pamata vajadzībām ir būt attiecībās. Ja sākotnēji šīs attiecības tiek veidotas ar pašiem tuvākajiem – māti, tēvu, brāļiem un māsām, radniekiem un ģimenes draugiem, tad laika gaitā, palielinoties cilvēka spējai būt patstāvīgākam, pilnveidojas arī viņa spēja veidot attiecības ne tikai ar personām, ar kurām saista radniecības saites, bet arī ar saviem vienaudžiem, piemēram, pirmsskolas izglītības iestāde kā pirmā vieta, kur audzēknis bez vecāku klātbūtnes veido attiecības ar citiem sava vecuma bērniem. Bērnā pieaugot, turpinot savu izglītošanos skolas vidē, aizvien būtiskāku lomu viņa dzīvē sākt ieņemt vienaudži.

Cilvēkam ir vēlme būt ne tikai attiecībās, bet arī piederēt pie kaut kā, būt iederīgam. J.Maļicka savā grāmatā “Piederības izjūta un mācību motivācija” teic: “Piederības vajadzības izpaužas cilvēka tieksmē būt piederīgam kādai grupai, sazināties un draudzēties ar citiem cilvēkiem.” (Maļicka, 2004, 24) Skolēns, izjutis piederības sajūtu, ir daudz pārliecinātāks tajā, kas jāpaveic skolas dzīvē, viņš var pievērsties jaunu lietu apgūšanai.

I. Brahuna un L. Gorkija metodiskajā līdzeklī “Sociālpedagoģiskais darbs pusaudžu saskarsmes prasmju pilnveidošanā” skaidro, ka “Piederība grupai dod iespēju apmierināt dažādas nozīmīgas vajadzības:

- vajadzība dalīties savās interesēs un aizraušanās veidos, vaļaspriekos;
- vajadzība pēc uzticības, atsaucīguma, godīguma;
- vajadzība pēc sapratnes, līdzjūtības;

- vajadzība pēc emocionālā atbalsta no vienaudžu puses dažādu problēmu risināšanā.” (Brahuna, Gorkija, 2016, 9)

Atslēga tajā, cik veiksmīgi skolēns spēj iejusties klases kolektīvā, cik veiksmīgi spēj atrast savu lomu ar adekvātu uzvedību, bieži vien meklējama jau ģimenē – cik labas attiecības ir starp ģimenes locekļiem, vai bērns ģimenē tiek uzklauts, vai viņa teiktajam ir kāda vērtība, vai viņš pats jūtās vērtīgs. Ja skolēnam ir atbalstoša emocionālā vide ģimenē, visbiežāk viņš adekvātā veidā spēj iekļauties klases kolektīvā. Tomēr, ne tikai ģimenes apstākļi ir tie, kas var ietekmēt skolēna prasmes iekļauties, izveidot attiecības. Par iemeslu var būt arī skolēna fizioloģiskie vai kognitīvie ierobežojumi, iepriekšējā pieredze ar vienaudžiem citā izglītības iestādē, piedzīvots traumatisks notikums u.c. Tāpēc šeit būtiski ir domāt par to, kā rosināt jaunu prasmju apgūšanu, ja esošās prasmes nav pietiekošas vai nav akceptējamas. Ilgstoši atrodoties situācijā, kur skolēns nejūtās piederīgs klasei un skolai, viņa uzvedība bieži vien kļūst traucējoša skolotājiem un skolēniem, tāpēc, neveicot atbilstošu darbu, ar katru dienu kļūst aizvien grūtāk sniegt nepieciešamo palīdzību skolēnam, klasei un pedagogam.

Lielu darbu piederības sajūtas veicināšanā ir jāpaveic tieši klases audzinātājam un visiem citiem iesaistītajiem pedagogiem. Skolotājs ir tas, kurš ir atbildīgs par pedagoģisko vidi un darbu klasē, viņš ir tas, kurš rūpējās par to, vai skolēnam ir iespēja sevi pilnveidot, pierādīt un parādīt, vai viņš tiek pasargāts no paša nevēlamās uzvedības vai no citu skolēnu negatīvajiem spriedumiem. Skolēniem attiecīgajā vecumposmā skolotāja loma joprojām ir ļoti būtiska, tomēr ir jāņem vērā vairāki aspekti, kā šo svarīgo lomu noturēt.

- *Personība.* Skolotājs ar savu personību rāda piemēru, kā tiek veicināta sadarbība, ar savu personību pauž viedokli par attiecībām, uzklautīšanu, robežām un citām ļoti būtiskām jomām. Skolotājam ir jābūt spējīgam skaidri izteikt savu domu, ir jābūt labam organizatoram, ir jāspēj atzīt un novērtēt citu sasniegumus, jāspēj pārvaldīt savas emocijas, ir jābūt labsirdīgam, labi jāpārziņa savu mācību priekšmetu un jāprot to iemācīt, viņam ir jāspēj uzturēt disciplīnu, jābūt labās attiecībās ar skolēniem klasē, jābūt pacietīgam, ar bagātu iztēli, radošam, ir jāspēj rosināt klases sekmīgumu, jābūt mūsdienīgam un lakoniskam. (Maļicka, 2004, 44)
- *Sadarbība.* Skolotājs ir tā persona, kura vada klasi, tomēr būtiski ir atzīmēt, ka vadīt nenozīmē kontrolēt. Veiksmīga vadība notiek caur sadarbību, caur ieklausīšanos, savstarpējo cieņu, iedrošināšanu un uzmundrinājumu. Skolotājs ir tas, kurš parāda skolēniem, ka pieņemt otra cilvēka viedokli, pat, ja tas atšķirās no vispārpieņemtā, ir svarīgi. Pieņemt nenozīmē domāt tieši tāpat.

Skolotājs ir tā persona, kura parāda to, kā klasē risināmi konflikti un cik būtiski ir izprast vienam otru. (Maļicka, 2004, 45)

- *Iedrošināšana*. Tas ir veids, kā skolotājs ar savu attieksmi, uzvedību un teikto var celt skolēna pašpārliecību un stiprināt skolēna pašcieņu. Bez šiem komponentiem skolēnam ne tikai nav iespējams iejusties klasē, bet arī būt sekmīgam mācību procesā ir ļoti sarežģīti, jo īpaši, ja ir vēl kādi sarežģījumi, kas apgrūtina mācīšanos. (Maļicka, 2004, 24)

J. Meļicka savā grāmatā “Piederības izjūta un mācību motivācija” ir aprakstījusi, izstrādājusi metodisko stundu kopumu piederības sajūtas veicināšanā klasē. Šīs mācību stundas jau ir aprobētas un parāda augstu efektivitāti uz mācību motivācijas veicināšanu. Pēc šī var secināt, ka mācību motivācijas veicināšanā būtisku lomu ieņem arī klases audzinātājs, jo klases audzinātājs ir tā persona, kura uztur visciešāko saikni ar visu klasi un ir visspējīgākā persona piederības sajūtas klasei un skolai veicināšanā.

4.3. Žetonu politika

N.L.Geidžs un D.C.Berliners grāmatā “Pedagoģiskā psiholoģija” apraksta interesantu motivācijas veicināšanas paņēmieni – skolēna apbalvošana par labi paveiktu darbu. Lai arī šādai apbalvošanai pastāv būtiski riski, piemēram, skolēns bez apbalvojuma piesolīšanas nav gatavs darīt neko, izmantojot šo metodi apdomīgi un vienlaicīgi konsultējot skolēnu par cēloņu seku esamību, ir iespēja veicināt arī skolēna iekšējo motivāciju. Ikvienai personai ir tieksme uz sasniegumiem, sevis pilnveidi, tikai nereti kādi ārējie apstākļi šo tieksmi aplāpē vai maina tās rakursu. Tāpēc, skolēnam piedzīvojot sasniegumus, ir iespēja tiekties pēc tiem arī iekšējas motivācijas vadītām. Strādājot pašvadības iestādē ar attiecīgo vecumposmu, jo īpaši šīs metodes pielietošanā nepieciešams veicināt labu sadarbību ar vecākiem. Šī metode var lieliski strādāt, krājot punktus par vēlamu uzvedību (sekoja stundai, pierakstīja skolotāja teikto, atbildēja uz skolotāja jautājumiem u.c.), skolēns, piemēram, var krāt minūtes, ko viņš varēs pavadīt pie kādas sev iemīļotas nodarbes, kura būtu jāierobežo (piemēram, datorspēles, spēles viedtālrunī vai planšetē). Apbalvojums nevar būt pārlietu liels un laika gaitā šim apbalvojumam ir jāzaude intensitāte, lai skolēns spētu izjust gandarījumu par savu sasniegumu, ne tikai par apbalvojumu. (Geidžs, Berliners, 1999)

5. PĒTĪJUMS PAR MĀCĪBU MOTIVĀCIJU “X” SĀKUMSKOLAS 5. - 6. KLASĒS UN IEGŪTO REZULTĀTU ANALĪZE

Pētījums par mācību motivāciju sākumskolas 5. - 6. klasēs tika veikts laika posmā no 2019. gada 30. septembra līdz 2019. gada 1. novembrim. Šī pētījuma laikā tika veikta 5. - 6. klašu skolēnu anketēšana, kopā saņemot aizpildītas un par derīgām atzītas 119 respondentu anketas (1. pielikums). Tāpat šī pētījuma ietvaros tika veiktas intervijas ar klašu audzinātājiem. Intervijas programma atrodama 2. pielikumā. Skolā ir trīs 5. klases un trīs 6. klases, tomēr, ņemot vērā, ka darba autore šajā skolā strādā un ir arī vienas 5. klases audzinātāja, kopā tika intervēti 5 pedagogi.

“X” sākumskola ir skola, kurā vienuviet sastopās skolēni, kuru mācīšanās motivācija ir ļoti augsta, kuriem ir ļoti augsti mērķi un kuri mērķtiecīgi arī strādā pie to sasniegšanas. Tāpat kā citās skolās, arī šajā skolā mācās skolēni, kuriem kādu iemeslu dēļ mācības nav ieņēmušas tik nozīmīgu lomu, kuriem ir zudusi vai kritusies motivācija, kā arī skolēni, kuriem kādu objektīvu iemeslu dēļ mācības sagādā grūtības.

Pētījuma mērķis bija noskaidrot, kāda ir skolēnu mācību motivācija un kā sociālais pedagogs var šo mācību motivāciju veicināt skolēniem ar zemiem mācību sasniegumiem 5.-6. klašu grupās.

Izglītības iestāde, kurā tika veikts pētījums, ir Siguldas novada skola, kurā mācās bērni no 1. klases līdz 6. klasei. Kopā izglītības iestādē uz pētījuma veikšanas laiku mācījās 381 skolēns, tika nodarbināti 52 pedagogi un 20 tehniskie darbinieki. Darba autore šajā skolā veic sociālā pedagoga darbu kopš 2016./2017. mācību gada septembra, tāpēc vietās, kur turpmākajā tekstā darba autore atzīmē, ka darbu veic sociālais pedagogs vai kādus pienākumus veic sociālais pedagogs, tiek uzskatīts, ka sociālais pedagogs ir arī šī darba autore.

Šajā pētījumā kā zemi mācību sasniegumi tiek uzskatīti semestra vērtējumi 5 balles un zemāk.

5.1. Pētījuma bāzes raksturojums

“X” sākumskola atrodas ainaviski ļoti skaistā vietā. Skolēni ik dienas pavada daudz laika ārā tuvējā mežā, dodoties gan pastaigās, gan spēlējoties un aktīvi pavadot laiku uz āra trenāžieriem, gan arī īpaši šīs sākumskolas skolēniem izveidotajā “Tarzānā”. Tās ir kokos instalētas atrakcijas, kuras izveidotas, pateicoties vecāku iniciatīvai un kopīgajam darbam. Skolēniem ir pieejams arī sporta centra stadions, kurā spēlēt futbolu un basketbolu, ziemā

skolēni izmanto slēpošanas trasi, lai apgūtu un pilnveidotu prasmes slēpošanā. Skolēniem pagalmā atrodas arī projektu nedēļas ietvaros tapusī kukaiņu māja un pašu izveidotas dobes, skolēni šos objektus apmeklē gan pastaigas laikā, gan mācību stundās, lai pilnveidotu savas zināšanas par dabu un tajā vērojamām norisēm. Uz kustībām aicinošā skolas apkārtnē un laiks, ko skolēni pavada svaigā gaisā un brīvās rotaļās, palīdz nodrošināt bērniem tik svarīgo aktivitātes līmeni ārpus mācību stundām, lai mācību vielas apguve varētu notikt ar daudz lielāku koncentrēšanās pakāpi.

“X” sākumskolā aktīvi darbojās Biedrība “”X” sākumskolas vecāku atbalsta biedrība”, kurā tiek aicināts iestāties ikviens šīs skolas skolēna vecāks. Biedrība ir noteikusi mēneša biedra naudu EUR 20,00 apmērā. Šie līdzekļi tiek novirzīti dažādu materiālu iegādei, piemēram, tiek iegādātas mācību un daiļliteratūras grāmatas, planšetes, klades un burtnīcas, spēles u.c. lietas. Finansējums tiek novirzīts arī skolas vides labiekārtošanai, kā arī katrai klasei tiek piešķirts finansējums atkarībā no skolēnu skaita, kurš tiek tērēts klašu ekskursijām, dažādu materiālu iegādei tieši klases vajadzībām, piemēram, klases dekorēšanai Ziemassvētkos u.c. Neskatoties uz to, ka skolā vecāki tiek aicināti iestāties biedrībā, tas nav obligāti.

Šajā skolā mācās pārsvarā latviešu tautības skolēni, tomēr skolā ir vairāki skolēni, kuru ģimenēs runā vairāk kā vienā valodā, jo kāds no vecākiem nav latviešu tautības. Ir skolēni, kuri uzsākot mācības šajā sākumskolā, nav zinājuši latviešu valodu vajadzīgajā līmenī, bet saņemot nepieciešamo atbalstu no skolotājiem, administrācijas un atbalsta personāla, skolēns ir varējis virzīties līdz saviem klasesbiedriem mācību vielas apguvē.

“X” sākumskola ir pašvaldības finansēta izglītības iestāde, kurai ir cieša sadarbība gan ar domi, gan citām sabiedriskām organizācijām. “X” sākumskolas skolēni regulāri iesaistās arī kādās labdarības akcijās, piemēram, vācot mājās nevajadzīgās segas, lai tās nogādātu dzīvnieku patversmēs. Tāpat ir klases, kur klašu audzinātāja vadībā tiek organizēta Ziemassvētku dāvanīņu sarūpēšana vientuļajiem pensionāriem un citas aktivitātes. Ņemot vērā, ka “X” sākumskola ir arī ieguvusi Eko skolas statusu, tā sadarbojas ar citām pašvaldības izglītības iestādēm ar šo statusu, organizējot savstarpējās pieredzes apmaiņu. “X” sākumskolas skolēni regulāri piedalās gan pašvaldības, gan valsts mēroga sacensībās un olimpiādēs. Par sasniegumiem skolēni tiek īpaši apbalvoti semestra noslēgumā. Skolēni aktīvi piedalās arī dažādos nevalstisko organizāciju organizētos pasākumos, piemēram, televīzijas šovā “Gudrs, vēl gudrāks”, “ZZ Čempionāts” un citos. Skolēni apmeklē dažādus pasākumus, kuri tiek organizēti ar pašvaldības atbalstu, piemēram, drošības diena, novada un starpnovadu sporta spēles u.c.

Skolas telpas ir ļoti pārdomātas, lai veicinātu skolēnu savstarpējo komunikāciju, pastarpinātu mācīšanos, galda spēļu spēlēšanu, skolas vērtību ievērošanu. Abos korpusos katrā telpā ir izvietotas vizuāli pievilcīgi attēlotas skolas vērtības, kurās atbilstoši konkrētajai telpai un tur strādājošajiem cilvēkiem (skolēniem/pedagogiem) tiek atrunātas skolas vērtības. Abos korpusos kāpnes ir īpaši dekorētas/aplīmētas ar dažādiem izglītojošiem materiāliem, kuri veicina mācību vielas apguvi “garām ejot”. Ja mazo skolēnu korpusā uz trepēm, piemēram, ir dienu nosaukumi, tad lielo skolēnu korpusā tie ir matemātiskie termini, nianses no latviešu valodas gramatikas, planētu nosaukumi u.c. Abos skolas korpusos ir piedomāts pie atpūtas zonām, kurās skolēniem atpūsties no mācību darba, rotaļāties ar saviem klasesbiedriem. Mazajā korpusā uz grīdas ir izvietotas uzlīmes ar klasītēm, ir pieejami dīvēni, lego, galda spēles, grāmatas u.c. inventārs atpūtas brīžiem. Lielajā korpusā ir vairāki atpūtas stūrīši ar dīvēniem, sēžammaisiem, spilveniem, novusa galdu, galda hokeju, galda tenisu, galda spēlēm. Tāpat lielajā korpusā ir izveidots lasīšanas stūrītis, kurš regulāri tiek papildināts ar brīvi pieejamu literatūru – grāmatām, žurnāliem, enciklopēdijām u.c. Katrā skolas ēkā ir pieejama arī skolotāju istaba, kurā skolotāji var gatavoties stundām, veikt kopēšanas darbus, kā arī atpūsties un gūt pieredzes apmaiņu savstarpējās sarunās. Sociālā pedagoga kabinets atrodas 4.-6. klašu korpusā. Telpu noslogotības dēļ uz doto brīdi sociālais pedagogs dala kabinetu ar skolas psihologu. Tā kā darba laikus abām kolēģēm ir iespējams salāgot, šis aspekts šobrīd nerada problēmas. Tomēr, direktors tur prātā to, ka risinājums ir jāmeklē. Skolas materiāli tehniskā bāze var tikt vērtēta kā ļoti laba – visās klasēs ir projektori, skolēniem ir pieejami datori abos korpusos, skolā ir pietiekošs skaits planšetes, interaktīvās tāfeles un daudz citu nepieciešamu lietu.

Skolai ir izveidojusies veiksmīga sadarbība ar vietējo sociālo dienestu. Skolas sociālā pedagoge aptuveni reizi mēnesī dodās uz tikšanos ar sociālā dienesta Ģimenes atbalsta nodaļas vadītāju, lai pārrunātu aktuālo, gūtu atbalstu, ja tāds nepieciešams, kā arī šo tikšanos laikā tiek vērtēts, vai sociālajam dienestam ir nepieciešams iesaistīties kāda jautājuma risināšanā. Tāpat sociālais dienests, rakstiski arī lūdz sniegt informāciju par konkrētiem bērniem. Arī ar bāriņtiesu skolas sociālajai pedagogei ir izveidojusies sadarbība, kas notiek vairāk formāli, sniedzot atbildes uz pieprasījumiem par konkrētiem skolēniem.

5.2. Pētījumā izmantotās metodes

Dokumentu analīze.

Lai skaidrotu to, kāds ir to skolēnu skaits, kuriem ir risks šajā mācību gadā saņemt zemus vērtējumus, nepieciešams veikt skolēnu mācību sekmju analīzi, kā arī pētīt šo konkrēto skolēnu personas lietas. Šajā pētījumā darba autore liek uzsvāru uz sekojošiem mācību priekšmetiem – latviešu valoda, matemātika, angļu valoda un dabaszinības. Pētījumā šie mācību priekšmeti tiek izvirzīti, jo latviešu valodā un matemātikā skolēniem ir iespēja saņemt arī skolotāja palīga atbalstu. Dabaszinībās 6.klasē tiek kārtots Diagnosticējošais darbs. Angļu valoda ir mācību priekšmets, kurš sniedz skolēnam plašākas iespējas turpmākās izglītības apgūvē.

Intervēšana.

Sociālais pedagogs veica intervijas (2. pielikums) ar klašu audzinātājiem, nepieciešamības gadījumā veicot sarunas arī ar priekšmetu skolotājiem par konkrētiem skolēniem. Iepriekš sagatavotie intervijas jautājumi ļāva izzināt, kuri skolēni pēc klases audzinātājas domām, ir ar nepietiekošu vai neesošu mācību motivāciju. Tāpat šie jautājumi palīdzēja noskaidrot skolotāju domas par to, kādu notikumu ietekmē šī motivācija ir kritusi, ja tā iepriekš bijusi pietiekama, un kas varētu būt veicinošais faktors. Klases audzinātāja varēja sniegt arī savu viedokli par skolēna vecākiem, iespējamo palīdzību un atbalstu, ko tie var sniegt gan pašam skolēnam, gan skolai, veicinot skolēna mācību motivāciju. Intervijas jautājumi palīdzēja izzināt arī skolēna attiecības ar vienaudžiem, jo, kā zināms, piederības sajūtai ir ārkārtīgi svarīga loma skolēna mācību motivācijai un sekmīgumam.

Novērošana.

Pedagoģiskā novērošana kā metode šajā darbā tika izmantota, lai vērotu konkrētos skolēnus mācību procesā, lai izprastu viņu attiecību veidošanas stilu gan ar pieaugušajiem (skolotājiem), gan ar vienaudžiem. Pedagoģiskās novērošanas laikā varēja vērot arī to, vai skolēns pievēršās mācību darbam kādā brīdī (sākumā, beigās, vidū, pie interesanta vai viegla uzdevuma), kas viņu mudināja uz to, kas atkal ir tas, kas nogurdināja, vai kuri bija tie brīži, kad skolēns “atmet ar roku” jebkādam darbam un izvēlējās gulēt vai traucēt citiem skolēniem un/vai skolotājiem. Pedagoģiskās novērošanas laikā visbiežāk rodas kādi secinājumi par nepieciešamo atbalstu, par to, kādus ieteikumus var dot gan pašam skolēnam, gan skolotājiem, lai veicinātu attiecības un vērstu mācību darbu uz sadarbību. Veicot pedagoģisko novērošanu, tika aizpildīta arī veidlapa “Pedagoģiskās novērošanas programma” (7. pielikums), kas palīdzēja izprast likumsakarības starp pedagoga un bērnu darbībām.

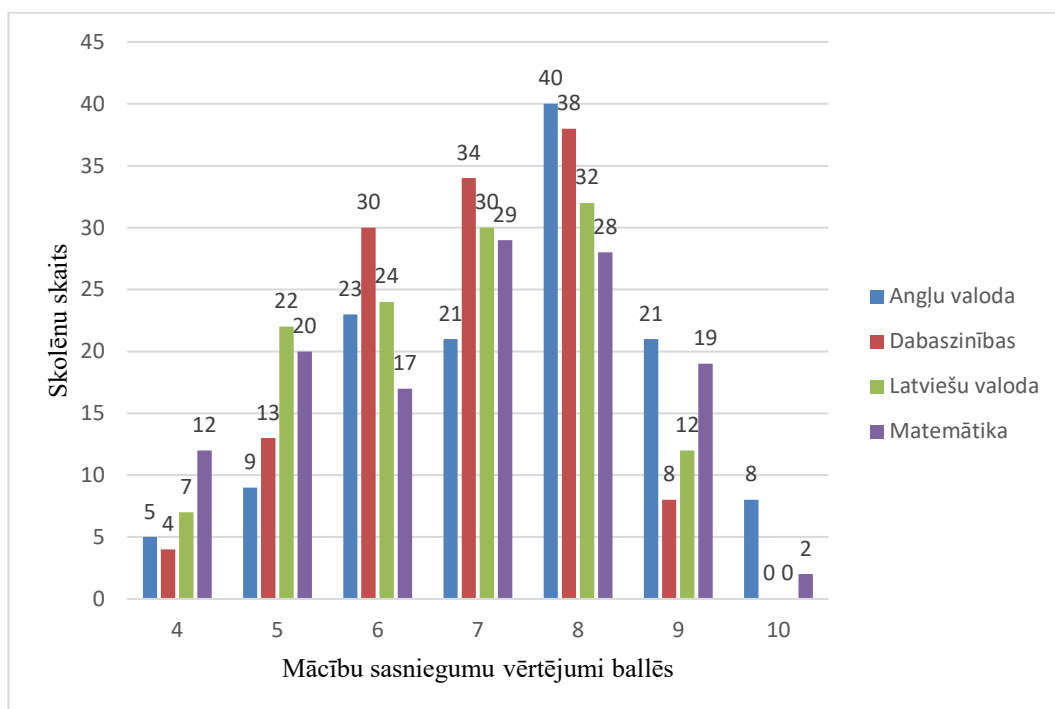
Anketēšana.

Anketas (1. pielikums) tika izstrādātas, izmantojot gan 4 punktu likerta skalu, kas palīdz noskaidrot skolēna piekrišanu attiecīgajiem apgalvojumiem, gan slēgtā tipa, gan atvērtā tipa jautājumus. Katra skolēna anketa tika kodēta, lai ticamības moments būtu augstāks, lai skolēnam nebūtu vēlēšanās “izlikties” vai kaut ko noslēpt. Ar klašu audzinātāju un priekšmetu skolotāju atbalstu tika ievāktas 119 anketas no respondentiem 5. – 6. klašu grupās. Anketēšanas mērķis – skaidrot skolēnu mācību motivācijas līmeni, piederības sajūtu skolai un apkārtējo (vecāki, klases audzinātāja, skolotāji, vienaudži u.c.) iesaisti skolēna mācību procesā.

Anketa skolēnu apmierinātības ar skolu, intereses par mācībām un attiecībām ar klasesbiedriem un skolotājiem mērīšanai tika izstrādāta, ietverot tajā apgalvojumus, kurus skolēns vērtē ar likerta skalas palīdzību diapazonā no 1 līdz 4. Šāda tipa anketa ļauj ērti interpretēt rezultātus ar skaitļu palīdzību, piešķirot skolēnu vērtējumiem par apgalvojumiem punktus:

- Par skolēna vērtējumu “Pilnībā nepiekrītu šim apgalvojumam”, atbildei tika piešķirts 1 punkts;
- Par skolēna vērtējumu “Daļēji nepiekrītu šim apgalvojumam”, atbildei tika piešķirti 2 punkti;
- Par skolēna vērtējumu “Daļēji piekrītu šim apgalvojumam”, atbildei tika piešķirti 3 punkti;
- Par skolēna vērtējumu “Pilnībā piekrītu šim apgalvojumam”, atbildei tika piešķirti 4 punkti; par anketu pie anketas

5.3. 5.-6. klasēs veiktajā pētījumā iegūtie rezultāti un to analīze

5.1. att. *Skolēnu mācību sasniegumu vērtējumi 2018./2019.m.g.*

5.1. att. attēloti skolēnu vērtējumi mācību priekšmetos, kurus darba autore ir izvirzījusi pētīšanai šī darba ietvaros. Zemi mācību vērtējumi (5 vai 4) 2018./2019. mācību gadā ir bijuši kopā 32 5. – 6. klašu skolēniem matemātikā, 29 skolēniem latviešu valodā, 17 skolēniem dabaszinībās un 14 skolēniem angļu valodā. Analizējot apkopotos datus par skolēnu vērtējumiem, skaidrojot izaugsmes dinamiku atsevišķiem skolēniem, ir svarīgi saprast, ka ne visi skolēni, kuriem vērtējums ir 4 vai 5 ir konkrētā diplomdarba mērķauditorija. Ir skolēni, kuri ar ļoti lielu apņēmību, ar atbalsta komandas un skolotāju palīdzību sasniedz vērtējumu “4”, jo tas ir tas, ko viņi spēj. Šajā darbā darba autore lielāku uzsvaru liek uz skolēniem, kuriem vērtējums ir zems un kuru mācību motivācija gan pēc anketā iegūtiem datiem, gan pēc skolotāju sniegtajām atbildēm intervijās, ir viszemākā.

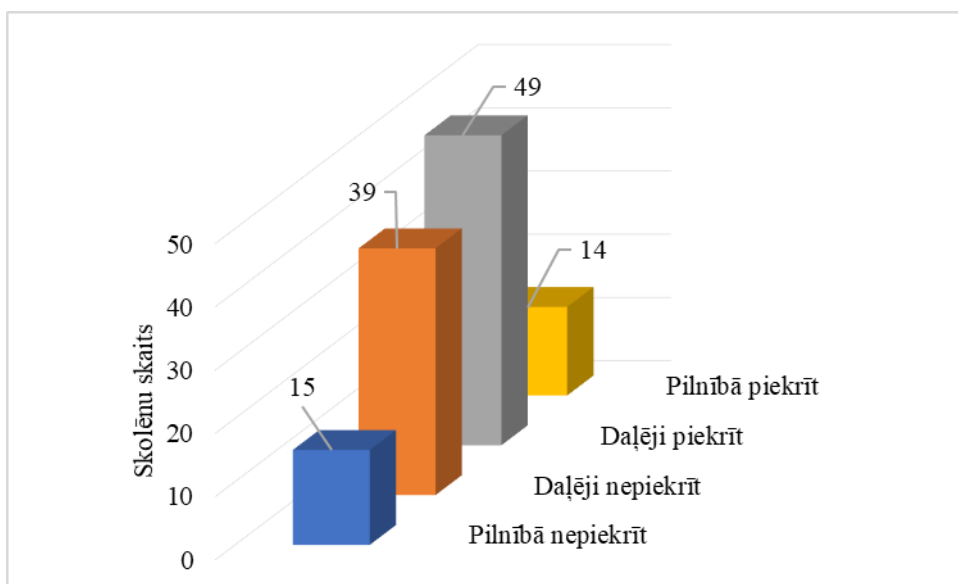
Skolēnu atbildes uz apgalvojumiem

Apgalvojumi	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18
Pilnībā nepiekrīt	10	22	2	0	0	2	5	6	4	6	1	15	1	0	2	1	2	1
Daļēji nepiekrīt	26	27	8	0	12	14	12	21	9	10	2	39	3	11	13	1	11	2
Daļēji piekrīt	65	59	26	17	55	55	66	63	21	35	10	49	24	38	44	25	39	23
Pilnībā piekrīt	18	11	83	101	50	47	35	28	85	67	105	14	91	69	60	91	66	92

Apgalvojumi:

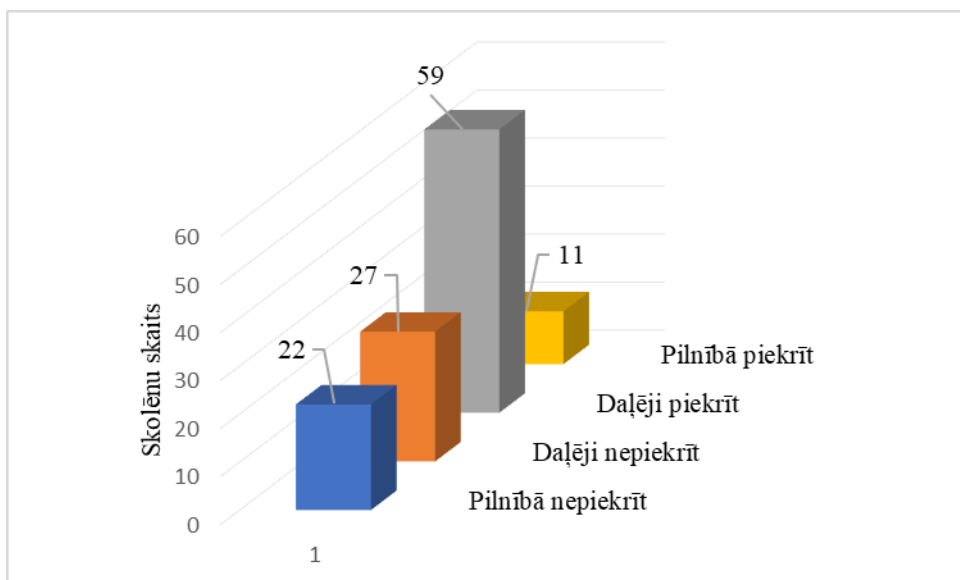
1. Patīk būt skolā.	8. Uzska, ka ir labas attiecības ar citiem skolasbiedriem.	14. Uzska, ka labi izturās pret skolotājiem.
2. Patīk mācīties.	9. Patīk, ja skolotāji paslavē.	15. Uzska, ka skolotāji labi izturās pret viņu.
3. Skolā iepriecina draugi.	10. Domā par to, kur mācīsies tālāk.	16. Uzska, vecāki sniedz nepieciešamo atbalstu.
4. Labas atzīmes iepriecina.	11. Vēlās saņemt augstas atzīmes.	17. Uzska, ka skolotāji sniedz nepieciešamo atbalstu.
5. Uzska, ka ir labas attiecības ar skolotājiem.	12. Uzska, ka mācīties ir interesanti.	18. Uzska, ka klases audzinātāja sniedz nepieciešamo atbalstu.
6. Patīk iegūt jaunas zināšanas.	13. Uzska, ka ir svarīgi uzturēt labas attiecības ar skolotājiem.	
7. Uzska, ka ir labas attiecības ar klasesbiedriem.		

5.1. tabulā ir redzami tie apgalvojumi, kuriem skolēni visvairāk piekrituši un kuriem nē.

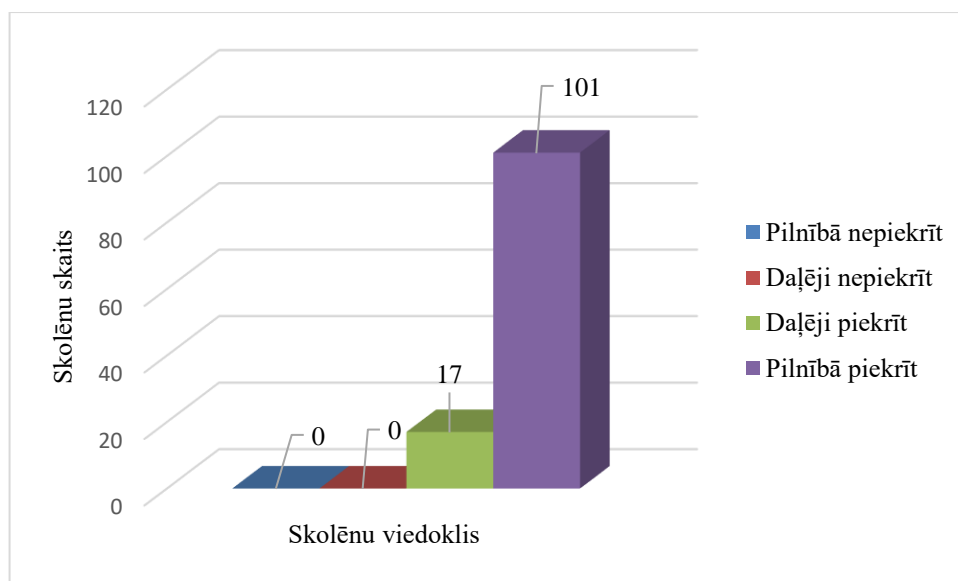
5.2. att. *Skolēnu viedoklis par to, vai mācīties ir interesanti*

Par apgalvojumu Nr. 12 “Mācīties ir interesanti” 15 skolēni ir snieguši atbildi “Pilnīgi nepiekrītu” un 39 respondenti “Daļēji nepiekrītu”, tātad šis ir viens no apgalvojumiem, kuram ievērojama daļa skolēnu nav piekrituši. 5.2. attēlā redzamas skolēnu sniegtās atbildes uz šo apgalvojumu. Ne vienmēr mācības skolēniem ir interesantas. Jāņem vērā arī tas, ka iespējams ir atsevišķi priekšmeti, kuri skolēniem liekas neinteresanti, uz kā pamata šī atbilde var tikt balstīta. Tāpat jāņem vērā mūsdienīgās izklaides iespējas, kas nereti nāk ar ļoti spēcīgu stimulumateriālu (videospēles, izklaides parki, plašās ceļošanas iespējas, radošās aktivitātes ārpus skolas), kas patiesībā skolēniem samazina spēju rast interesanto un ilgstoši noturēt uzmanību ne tik spilgtās situācijās.

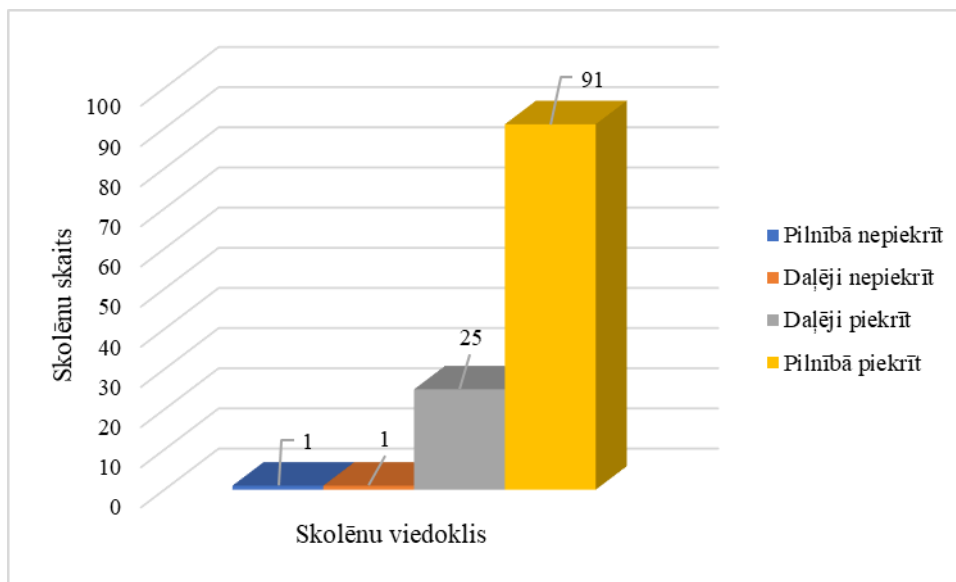
5.3. att. *Skolēnu viedoklis par to, vai patīk mācīties*

Otrs apgalvojums, par kuru skolēni vairāk kā par citiem snieguši vērtējumu, ka pilnībā tam nepiekrīt vai daļēji nepiekrīt ir Nr. 2 “Man patīk mācīties” – 22 no 119 respondentiem ir atbildējuši uz šo apgalvojumu, ka pilnībā tam nepiekrīt, savukārt 27 respondenti ir atbildējuši, ka daļēji nepiekrīt. Šis apgalvojums pauž patiesībā arī sava veida skolēnu vēlmi nepiepūlēties, jo mācības ne vienmēr ir viegls process. Tomēr, pēc 5.3. att. redzamajiem skaitļiem un datu salīdzinājuma, var redzēt, ka tāpat ir liels to skolēnu īpatsvars, kas piekrīt šim apgalvojumam, tātad lielai daļai skolēnu tomēr mācīties patīk vai daļēji patīk.

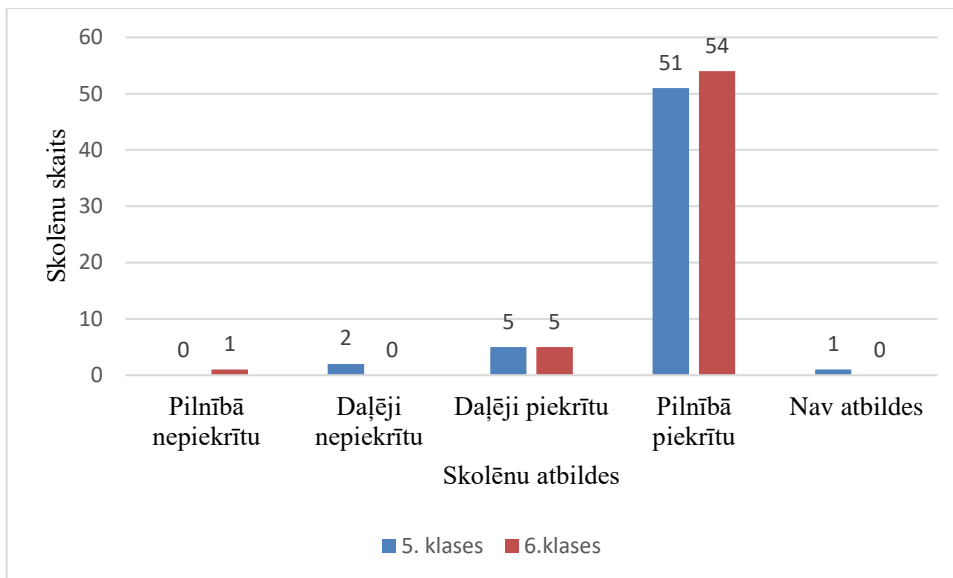
5.4. att. *Skolēnus iepriecina labas atzīmes*

Visvairāk skolēnu piekrituši apgalvojumam “Labas atzīmes mani iepriecina”, kur 101 respondents ir izvēlējis atbildi “Pilnībā piekrītu” un 17 respondenti “Daļēji piekrītu”. Uz šo apgalvojumu neviens skolēns nav atbildējis, ka nepiekrīt vai daļēji nepiekrīt. Tas liek domāt, ka skolēniem šie vērtējumi, atzīmes ir svarīgas. Tomēr neskaidrs joprojām ir tas, vai visi respondenti ir gatavi piepūlēties, lai sasniegtu rezultātu, kas pašus apmierina.

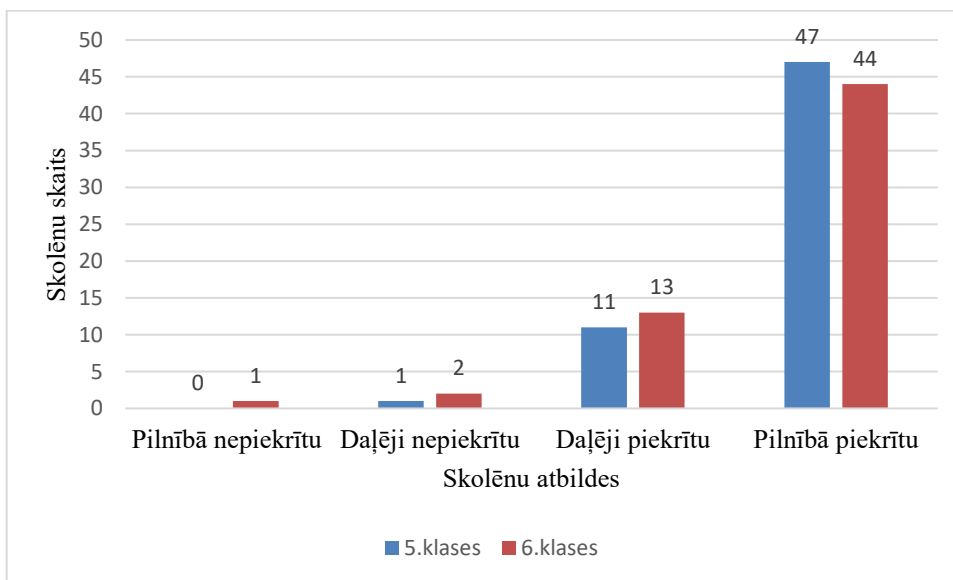
5.5. att. *Skolēnu viedoklis par to, vai vecāki sniedz nepieciešamo atbalstu*

116 skolēni ir piekrituši apgalvojumam “Vecāki sniedz man nepieciešamo atbalstu”. 5.5.att. var redzēt, ka 91 skolēns ir atbildējis par šo apgalvojumu, ka pilnībā tam piekrīt, bet 25 skolēni, ka daļēji piekrīt šim apgalvojumam. Sociālā pedagoga darbā šis ir ļoti svarīgs aspekts, jo vecāku atbalsts ir ļoti nozīmīgs gan pašam skolēnam, gan skolai, veidojot sadarbību atbalsta pasākumu izstrādē un ieviešanā.

5.6. att. Skolēnu viedoklis par to, vai viņi vēlē saņemt augstas atzīmes

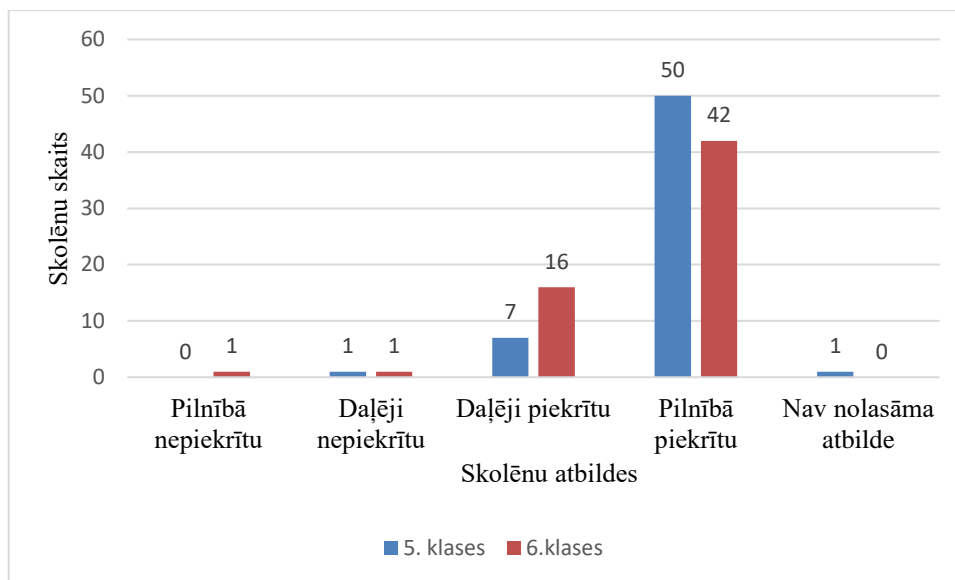
Teju tikpat respondentu snieguši vērtējumu pilnībā piekrīt vai daļēji piekrīt (kopā 115 atbildes) arī par apgalvojumu “Es vēlos saņemt augstas atzīmes”. 5.6. attēlā redzams, ka skolēni lielākoties vēlē saņemt augstas atzīmes, kas korelē ar apgalvojumu, ka labas atzīmes skolēnus iepriecina. Šajā attēlā var redzēt, ka nav būtisku atšķirību šim jautājumam starp 5.klašu un 6.klašu skolēnu sniegtajām atbildēm.

5.7. att. Skolēnu viedoklis par to, vai ir svarīgi uzturēt labas attiecības ar skolotājiem

5.7. att. var redzēt, ka 47 5.klašu skolēni un 44 6.klašu skolēni ir snieguši atbildi “Pilnībā piekrītu” uz apgalvojumu “Ir svarīgi uzturēt labas attiecības ar skolotājiem” un kopā 24 skolēni

pa abām klašu grupām ir daļēji piekrituši šim apgalvojumam. Tikai 3 skolēni daļēji nepiekrīt un 1 skolēns nepiekrīt šim apgalvojumam. Tas nozīmē, ka skolēni apzinās šo attiecību nozīmīgumu mācību procesā, viņi apzinās to, ka attiecībām ir ļoti liela nozīme, lai mācīšanās varētu būt veiksmīga.

5.8. att. Skolēnu viedoklis par to, vai tiek saņemts nepieciešamais atbalsts no klases audzinātājas

Par apgalvojumu “Klases audzinātāja sniedz man nepieciešamo atbalstu” 50 5.klašu skolēni un 42 6.klašu skolēni ir snieguši atbildi “Pilnībā piekrīt”, pa abām klašu grupām 23 skolēni daļēji piekrituši šim apgalvojumam un 2 skolēni daļēji nepiekrīt un 1 skolēns pilnībā nepiekrīt šim apgalvojumam. Šie rezultāti ļauj secināt, ka vairums skolēnu saņem nepieciešamo atbalstu no klašu audzinātājiem un šis aspekts sociālā pedagoga darbā ir ļoti nozīmīgs.

Tāpat lielākā daļa skolēnu (kopā 109 no 119 respondentiem) pauž savu viedokli, ka piekrīt pilnībā vai piekrīt daļēji apgalvojumam, ka draugi viņus skolā iepriecina. Arī par apgalvojumu “Es labi iztuos pret skolotājiem” 107 skolēni, kas ir 90% no respondentiem sniedz atbildes “Pilnībā piekrītu” (69 respondenti) vai “Daļēji piekrītu” (38 respondenti).

Anketās iegūtie rezultāti sniedz plašu ieskatu uz to, kas katru skolēnu individuāli motivē nākt uz skolu, kas skolēnam skolā patīk un kas varbūt ne tik ļoti. Analizējot iegūtos rezultātus, nepieciešams apzināt tos respondentus, kuru sniegtās atbildes uz apgalvojumiem pēc likerta metodes ir ar vismazāko punktu skaitu, respektīvi – kuri skolēni uz sniegtajiem apgalvojumiem lielākoties atbildējuši ar vērtējumu “Pilnībā nepiekrīt” vai “Daļēji nepiekrīt”.

Skolēni, kuru sniegtās atbildes uz visiem apgalvojumiem ir ar viszemāko punktu kopsummu

Nr. p. k.	Skolēna kods	Summa	Angļu val.	Dabaszinības	Latviešu val.	Matemātika	Vidējais vērtējums
1.	62821	49	7	6	6	7	6,5
2.	63620	50	6	6	6	5	5,75
3.	531421	55	4	6	5	5	5
4.	631020	55	7	7	7	6	6,75
5.	521921	58	5	6	4	4	5,25
6.	52921	60	9	9	8	9	8,75
7.	622121	61	8	7	5	7	6,75
8.	63820	61	8	7	6	7	7
9.	622021	63	4	4	4	4	4
10.	521621	63	10	8	9	9	9

5.2. tabulā attēloti 10 respondenti ar vismazāk savākto punktu kopsummu par apgalvojumiem, kas vērtēti ar likerta skalas palīdzību. Dati, kas tika iegūti un apkopoti, sniedz daudz informācijas par kopējo skolēnu motivācijas līmeni (ne tikai skolēniem ar zemiem vērtējumiem). Tomēr, ņemot vērā, ka diplomdarba ietvaros tiek izstrādāta programma mācību motivācijas veicināšanai tieši tiem skolēniem, kuriem ir zems vērtējums, šī tabula darba autorei sniedz informāciju par 3 skolēniem – Nr. 531421, Nr. 521921 un Nr. 622021, kuriem korelē abi rādītāji – zemi vērtējumi mācībās un zems motivācijas līmenis. Tomēr, atsaucoties uz iepriekš minēto, darba autore veic intervijas arī ar klašu audzinātājiem, lai izprastu, kuriem skolēniem un kāpēc ir zems mācību motivācijas līmenis.

Intervijas laikā ar klašu audzinātājiem, tika izvirzīti sekojoši skolēni, kuriem ir zemi mācību vērtējumi vairākos mācību priekšmetos, kā arī, pēc klases audzinātājas un priekšmetu skolotāju domām, ir zema mācību motivācija - 51123, 511323, 521921, 53121, 622021, 63121.

Lai pētījums netiktu balstīts tikai uz klases audzinātāju un priekšmeta skolotāju spriedumu un novērojumiem, darba autore apkopo informāciju no šo skolēnu anketām un iepriekšējā gada vērtējumiem.

Skolēni, kuriem ir nepieciešams sociālā pedagoga atbalsts mācību motivācijas veicināšanai

Nr. p. k.	Skolēna kods	Summa	Angļu val.	Dabaszinības	Latviešu val.	Matemātika
1.	51123	74	4	6	4	4
2.	511323	74	4	6	4	4
3.	521921	58	5	6	4	4
4.	53121	67				
5.	622021	63	4	4	4	4
6.	63120	68	7	6	4	4

Pēc iegūtās informācijas, var secināt, ka šiem skolēniem ir zemi mācību sasniegumi, tomēr ir nepieciešama papildu izpēte, skatot katra skolēna anketu atsevišķi, lai izvērtētu, kuriem apgalvojumiem skolēns piekritis vai nepiekritis pilnībā un kuriem daļēji piekritis vai nepiekritis. Pārzinot šos aspektus, saruna ar skolēna vecākiem un konsultācijas ar skolēnu pašu var tikt organizētas daudz jēgpilnākas.

Individuālo gadījumu raksturojums

Skolēns Nr. 51123

- Anketā iegūtie rezultāti.

Skolēns ir ieguvis salīdzinoši augstu punktu skaitu, atbildot uz apgalvojumiem anketā, kurā pētījuma veikšanas nolūkos tika izmantota likerta skala. Skolēns tikai uz 2 apgalvojumiem ir atbildējis, sniedzot vērtējumu “Daļēji nepiekrītu”. Atbildes “daļēji nepiekrītu” viņš ir sniedzis uz apgalvojumiem – “Man patīk, ja skolotāji mani paslavē.”, kā arī “Es domāju par to, kur mācīšos tālāk”. Lielākoties skolēns visus apgalvojumus ir vērtējis ar “daļēji piekrītu”, tajā pat laikā vairākus ar “pilnībā piekrītu”, tostarp tādus faktorus, kā – skolā iepriecina gan draugi, gan labas atzīmes. Skolēns pilnībā piekrīt, ka ir svarīgi uzturēt labas attiecības ar skolotājiem, kā arī, ka vecāki un klases audzinātāja sniedz nepieciešamo atbalstu. Zinot šo informāciju, individuālās konsultācijās darba autorei ir lielākas iespējas veicināt skolēna motivāciju, izvēloties skolēnam būtiskas jomas, kā piemēram, skolēna attiecības ar klasesbiedriem vai atzīmes.

- Dokumentu analīze.

Skolēns šajā skolā uzsāka mācības, sākot no 3.klases. Iepriekšējā skolā skolēns piedzīvojis dažādas uzvedības un mācību grūtības, kā dēļ arī vecāki tika mudināti veikt skolēnam nepieciešamo izpēti pie psihologa. Izpētes rezultāti liecina par nepieciešamiem

atbalsta pasākumiem gan mācībās, gan uzvedības korigēšanā. Tomēr, ņemot vērā laiku, kas pavadīts šajā skolā, skolēna izaugsmi, nepieciešams veikt atkārtotu izpēti.

- Konsultācija ar vecākiem.

No iepriekšējās skolas skolēns tika izņemts vecāku iniciatīvas dēļ, jo skolēns piedzīvoja daudz konfliktus, nesaņēma nepieciešamo atbalstu. Konsultācijā ar vecākiem tiek noskaidrots, ka vecāki apzinās skolēna grūtību jomas – gan tās, kas skar mācības, gan tās, kas skar skolēna prasmi veidot attiecības, risināt konfliktus adekvātā veidā. Skolēna vecāki pauž gatavību skolēnam veikt nepieciešamo atkārtoto izpēti, ir ieinteresēti un enerģiski noskaņoti uzmeklēt skolēnam privātskolotājus vairākos mācību priekšmetos, lai viņš tādējādi spētu vairo savas kompetences.

- Intervija ar klases audzinātāju.

Intervējot klases audzinātāju, uz jautājumu, kuri ir tie skolēni, kuriem ir viszemākā mācību motivācija konkrētajā klasē, pēc audzinātājas domām šis skolēns ir otrais ar viszemāko mācību motivāciju. Pēc skolotājas domām šim skolēnam trūkst mācību motivācijas, jo ir daudz zināšanu “robi” un skolēns, nespējot tikt līdzī mācību vielai, izvēlās nedarīt nemaz, uzmanību pievērš ar negatīviem veidiem, ir destruktīvs pret sevi, skaļš un izaicinošs, disharmonizē klases darbu, tādējādi arī panāk klasesbiedru noraidošo attieksmi un konfliktus. Klases audzinātāja uzskata, ka mācību motivācija nav bijusi pietiekami augsta nevienā no periodiem, ir reizes, kad skolēns cenšās vairāk, bet tas novērojams īstermiņā (piemēram, uz vienu mācību stundu). Pēc klases audzinātājas domām visgrūtākais mācību procesā šim skolēnam ir “pieslēgties” mācību darbam, veikt tā izpildi, nenodarbojoties ar kaut ko papildus (pēc skolotāju novērojumiem – raksta zīmītes, lidina tās pa klasi, dauza grāmatu pret galdu, lauž raktāmpiederumus u.c.). Uz doto brīdi skolotāja daudz darba iegulda, lai stiprinātu skolēna – skolotājas attiecības, kā arī veicinātu savstarpējo mijiedarbību ar klasesbiedriem, cenšoties vadīt skolēna uzvedību proaktīvi. Skolotāja regulāri komunicē ar skolēna vecākiem, informējot par skolēna grūtībām, konfliktiem un grūtībām mācībās. Raksturojot skolēna attiecības ar vienaudžiem, skolotāja min to, ka skolēnam bieži rodas konflikti savas impulsīvās uzvedības dēļ. Tomēr skolotāja saredz arī to, cik būtiskas skolēnam ir šīs attiecības un vienaudžu atzinība, tāpēc daudz darba iegulda, lai skolēnam būtu iespēja sevi parādīt no labākās puses. Skolēns ir atvērts sarunām, labprāt dalās ar skolotāju un citiem skolas darbiniekiem par jauno savā ikdienā, tomēr tikpat viegli skolēns arī piedzīvo dusmas, pauž tās uz pedagogiem, ja viņaprāt vērtējums nav ielikts adekvāts, vai viņaprāt ir uzdots pārāk grūts uzdevums. Raksturojot sadarbību ar skolēna vecākiem, klases audzinātāja min, ka skolēna vecāki ir atsaucīgi, gatavi iesaistīties. Vecāki ļoti

labprāt pieņem kādus padomus un liek tos lietā, ir gatavi nākt un nāk uz skolu, ja ir nepieciešamība.

Secinājumi. Analizējot pētījumā iegūto informāciju, var secināt, ka darbam ar skolēnu jānotiek kompleksi. Sociālā pedagoga darbības programmā jāparedz šāds individuālais darbs – skolēna komunikācijas prasmju, uzvedības izmaiņu veicināšana, piederības sajūtas klasei un skolai veicināšana, individuālā izglītības programmas apguves plāna izstrāde.

Skolēns Nr. 511323

- Anketā iegūtie rezultāti.

Skolēns tikai vienam apgalvojumam “Man patīk mācīties” ir sniedzis vērtējumu “Daļēji nepiekrītu” un nevienam apgalvojumam nav sniedzis vērtējumu “Pilnībā nepiekrītu”. Skolēns pilnībā piekrīt, ka viņu iepriecina labas atzīmes, ka viņam patīk iegūt jaunas zināšanas, viņš priecājās, ja skolotāji viņu paslavē, viņš vēlētos saņemt augstas atzīmes, viņš piekrīt, ka ir svarīgi uzturēt labas attiecības ar skolotājiem, ka skolotāji labi izturās pret viņu un vecāki un klases audzinātāja sniedz nepieciešamo atbalstu.

- Dokumentu analīze.

Analizējot skolēna sekmes, ir skaidrs, ka mācību process skolēnam sagādā grūtības, jo jau kopš 2.klases, kur tiek izlikti vērtējumi atzīmju veidā 2 mācību priekšmetos (latviešu valoda un matemātika), skolēns ir saņēmis zemu vērtējumu pirmajā semestrī abos mācību priekšmetos (latv.val. 5 un matemātikā 4), tomēr otrajā semestrī sasniedzis nelielu kāpumu, latviešu valodā uzlabojot vērtējumu uz 6. Skolēna vecāki klases audzinātājas mudināti jau 2.klasē ir devušies pie psihologa veikt skolēnam izpēti, lai noskaidrotu viņa stiprās un vājās puses. Skolēnam ir vairākas grūtību jomas, tomēr ar pietiekošu atbalstu un adekvātiem atbalsta pasākumiem no visām iesaistītajām pusēm, skolēns var turpināt mācības pēc vispārizglītojošās programmas. Skolēna lielākā grūtība gan pēc psihologa atzinumā paustās informācijas, gan pēc intervijā ar klases audzinātāju iegūtās informācijas, ir pašdisciplīna, kas ir ārkārtīgi svarīga, lai skolēns spētu organizēt sevi darbam, noturēt uzmanību, izvērtēt, ar ko jāsāk darbs.

- Konsultācija ar vecākiem.

Skolēna vecāki apzinās skolēna grūtību jomas, uzsver, ka izprot šī brīža situāciju un apzinās arī kļūdas, kuras pieļāvuši audzināšanas procesā, savam bērnam sniedzot pārāk lielu brīvību, nenospraužot robežas, neuzliekot bērnam nekādus pienākumus. Vecāki pauž gatavību nodrošināt skolēnam nepieciešamo atbalstu mācību procesā.

- Intervija ar klases audzinātāju.

Pēc audzinātājas teiktā, skolēnam ir nepieciešama lielāka disciplīna no vecāku puses, jo skolēnam nav sajūtas, ka mācības ir viņa pienākums, ka viņam tas kaut kur dzīvē noderēs. Pēc skolotājas teiktā, šis skolēns ir ar viszemāko mācību motivāciju klasē, šim skolēnam mājās nav nekādu pienākumu, viņš regulāri skolā ierodās ar nelielu kavēšanos, kas viņa grūtību sagatavoties mācību stundai tikai vairo. Skolotāja uzskata, ka motivācija ir tik zema, jo skolēna vecākiem nav konsekventu prasību no skolēna, viņi ir pieradinājuši, ka skolēns visu iegūst, nepiepūloties. Skolotāja uzskata, ka skolēna mācību motivācija tikai krītās, tai nav kāpuma, jo mācību viela kļūst aizvien komplicētāka, skolēnam nav pietiekoši daudz pamatzināšanu, uz kā balstīties, lai apgūtu jauno vielu. Arī mājās esošā situācija nemainās un skolēns nevēlās censties, jo neuzskata to par nepieciešamu. Pēc skolotājas teiktā visgrūtākais skolēnam ir vispār saņemties mācību procesam, veikt darbu, ja tas prasa kaut nelielu piepūli. Skolotāja izrāda interesi par to, kā veicināt skolēna ierašanos skolā laicīgi, bieži sazinās ar vecākiem, informējot viņus par nepieciešamību sniegt skolēnam atbalstu, regulāri mācību procesā mudina skolēnu pievērsties darbam, tomēr klases audzinātāja min, ka nejut jebkādas uzlabojumus šī skolēna mācību motivācijā. Skolēnu klases kontekstā skolotāja kādu brīdi atpakaļ redzēja kā neformālo līderi, jo skolēnam bija daudz draugu un vairāki skolēni vēlējās viņam līdzināties. Tomēr, uz doto brīdi situācija ir mainījusies un skolēnam ir daži draugi, vairums klasesbiedri tomēr neatzīst nemācīšanos par vērtību, tāpēc neturpina sekot konkrētā skolēna piemēram. Skolēnam lielākoties nav izaicinoša uzvedība, viņš netraucē stundas, tāpēc klasesbiedri nav negatīvi noskaņoti pret konkrēto skolēnu. Skolēns spēj būt ļoti pieklājīgs, spēj veiksmīgi pielietot valodas prasmes, lai attaisnotu sevi situācijās, kur viņš rīkojies nepareizi. Skolēna attiecības ar skolotājiem varētu tikt vērtētas kā viduvējas, jo skolēns lielākoties netraucē stundu, tomēr viņš arī neko nedara. Skolēnam reizēm ir nicinošas piezīmes par klasesbiedriem vai situācijām, kuras tiek apspriestas klases stundās, sociālajās zinībās vai citos mācību priekšmetos. Skolēna vecāku sadarbība nav viennozīmīga, lielākoties komunikācijā iesaistās skolēna tēvs. Pēc klases audzinātājas teiktā skolēna tēvs regulāri lūdz padomus, kā rīkoties kādās situācijās, bet ne vienmēr ņem šos padomus vērā.

Secinājumi. Analizējot pētījumā iegūto informāciju, var secināt, ka darbam ar skolēnu jānotiek kompleksi. Sociālā pedagoga darbības programmā jāparedz šāds individuālais darbs – skolēna uzvedības izmaiņu veicināšana, uzlabojot attieksmi pret mācībām, vairojot mācību motivāciju. Nepieciešams izstrādāt individuālo izglītības programmas apguves plānu.

Skolēns Nr. 521921

- Anketā iegūtie rezultāti.

Skolēns vairākiem apgalvojumiem ir sniedzis vērtējumu “Pilnībā nepiekrītu” – “Man patīk būt skolā”, “Man patīk mācīties”, “Man ir labas attiecības ar citiem skolasbiedriem”, “Mācīties ir interesanti”. Uz apgalvojumiem “Skolā mani iepriecina mani draugi”, “Man patīk iegūt jaunas zināšanas”, “Man ir labas attiecības ar klasesbiedriem”, “Es domāju par to, kur mācīšos tālāk”, “Es labi izturos pret skolotājiem”, “Skolotāji labi izturās pret mani” skolēns ir sniedzis vērtējumu “Daļēji nepiekrītu”. Uz pārējiem apgalvojumiem skolēns ir sniedzis vērtējumu “Daļēji piekrītu”. Analizējot anketā iegūtos rezultātus, var secināt, ka skolēnam nav pietiekoša piederības sajūta skolai, skolēnam nesagādā prieku mācības un attiecības ar vienaudžiem un skolotājiem. Šie aspekti ir kritiski svarīgi, lai skolēnam būtu pietiekoša mācību motivācija. Iegūtā informācija sniedz būtisku atskaites punktu individuālajam darbam ar skolēnu.

- Dokumentu analīze.

Analizējot skolēna mācību vērtējumus pa gadiem, var secināt, ka skolēns visus šos gadus ir turējies vidēji zemā vērtējumu līmenī, tomēr līdz 4.klasei viņam visos mācību priekšmetos ir bijuši pietiekoši vērtējumi. 4.klasē skolēns ir saņēmis pirmo nepietiekamo vērtējumu “3” matemātikā 1.semestrī. 2.semestrī skolēns ir uzlabojis vērtējumu, kas ļāvis gadā saņemt zemu, bet pietiekošu vērtējumu “4”, lai skolēns tiktu pārcelts 5.klasē. Skolēnam nav veikta psiholoģiskā izpēte.

- Konsultācija ar vecākiem.

Sociālajai pedagoģei, tiekoties ar skolēna māti, ir izdevies noskaidrot, ka skolēns arī mājās nav paudis ieinteresētību mācībās. Skolēns labprāt mājās veic dažādus pienākumus, ir ieinteresēts tehnoloģijās un jomās, kas skar dzīvniekus. Skolēna māte atzīst, ka skolēns daudz laika pavada pie ekrāniem – datora, telefona. Skolēna māte ir gatava sadarboties, pauž vēlmi palīdzēt skolēnam vairojot mācību motivāciju, izprot arī skolēna attiecību grūtības ar vienaudžiem un skolotājiem.

- Intervija ar klases audzinātāju.

Konkrētais skolēns mācās klasē, kurā sociālā pedagoģe un šī darba autore ir klases audzinātāja. Šis skolēns pēc autores domām konkrētajā klasē ir ar viszemāko mācību motivāciju, tajā pat laikā darba autore uzskata, ka skolēns ir spējīgs mācīties labāk, ja tiks sniegts atbilstošais atbalsts mācību motivācijas veicināšanai. Iemesli zemajai mācību motivācijai šim skolēnam iespējams saistīti ar vairākiem riska faktoriem – atbalstu un nekonsekventiem noteikumiem ģimenē, atbalstu no vienaudžiem, piederības sajūtu skolai, attiecībām ar skolotājiem, iespējamu atkarību no viedierīcēm, kā arī vērtību sistēmu, kas vairāku apsvērumu dēļ nav veidojusies par labu mācībām kā vērtībai. Klases audzinātāja (un

vienlaikus šī darba autore) uzskata, ka skolēna mācību motivācija ir augusi kopš 4.klases pirmā semestra. Pēc darba autores domām, skolēnam ir nepieciešams liels pieaugušo atbalsts un iniciatīva attiecību veidošanā, pamanot pozitīvo skolēnā un uz tā balstot tālāko sadarbību, ļaujot labot pieļautās kļūdas un novērtējot skolēna centienus atkārtoti šīs kļūdas nepieļaut. Laiku pa laikam joprojām vērojami mācību motivācijas kritumi, tomēr uzturot sadarbību ar skolēna māti un veicinot pozitīvas attiecības ar skolēnu, mācību motivāciju ir iespējams veicināt. Pēc darba autores domām visgrūtākais konkrētajam skolēnam mācību procesā ir tas, ka viņš nesaredz patiesu jēgu no mācībām, viņš ik dienas gaida brīdi, kad varēs doties mājās, kā arī tas, ka mājās nenotiek papildus mācīšanās, kas šim skolēnam būtu ļoti nepieciešama, lai nostiprinātu zināšanas, kas gūtas mācību stundās. Skolēna attiecības ar klasesbiedriem var tikt vērtētas kā viduvējas – ar skolēnu komunicē, viņš tiek iesaistīts kopīgās darbībās, tomēr skolēns nereti izvēlās neiesaistīties. Skolēna vērtību sistēma un intereses mēdz atšķirties no viņa vienaudžiem. Ikonfliktiem. Skolēna attiecības ar pieaugušajiem var tikt vērtētas kā viduvējas – skolēns var būt pieklājīgs, bet jau pēc brīža var izmantot nepieklājīgus vārdus, paust neadekvātu attieksmi pret veicamo uzdevumu.

Secinājumi. Analizējot pētījumā iegūto informāciju, var secināt, ka darbam ar skolēnu jānotiek kompleksi. Sociālā pedagoga darbības programmā jāparedz šāds individuālais darbs – skolēna komunikācijas prasmi, uzvedības izmaiņu veicināšana, piederības sajūtas klasei un skolai veicināšana.

Skolēns Nr. 53121

- Anketā iegūtie rezultāti.

Skolēns apgalvojumam “Mācīties ir interesī” ir sniedzis vērtējumu “Pilnībā nepiekrītu”. Skolēns daļēji nav piekritis apgalvojumiem “Man patīk būt skolā”, “Man patīk mācīties”, “Man ir labas attiecības ar skolotājiem”. Uz apgalvojumiem “Man ir labas attiecības ar klasesbiedriem”, “Ir svarīgi uzturēt labas attiecības ar skolotājiem”, “Es labi iztuos pret skolotājiem”, “Skolotāji labi izturās pret mani”, “Skolotāji sniedz man nepieciešamo atbalstu” skolēnis ir sniedzis vērtējumu “Daļēji piekrītu”, bet pārējiem apgalvojumiem skolēns ir pilnībā piekritis. Pēc iegūtās informācijas var spriest, ka skolēns nav ieinteresēties mācīties, viņš uzskata, ka tas nav interesants process. Tomēr ar skaidrs, ka šī informācija analizējama arī tiekoties ar skolēnu individuālās konsultācijās.

- Dokumentu analīze.

Skolēns mācības šajā skolā uzsācis 2019./2020.gada septembrī, tāpēc ir tikai saprotami, ka skolēns uz pētījuma veikšanas laiku vēl daļēji var būt adaptācijas procesā. Skolēna vecāki

skolā iesnieguši informāciju no dažādiem profesionāļiem par veiktajām izpētēm, kur tiek atspoguļotas vairākas grūtību jomas, kas saistās gan ar skolēna spēju veidot sociālo interakciju ar vienaudžiem, ievērot robežas un pašorganizēties, gan ar spēju sekot līdzī mācību vielai, uztvert skolotāja teikto un likt jauniegūto informāciju lietā. Skolēns iepriekšējos gados pēc vecāku iniciatīvas ir gan mācījies skolā, kurā izglītība tiek organizēta pēc Valdorfa pedagoģijas principiem, gan mācījies mājās, apgūstot obligāto izglītību mājāmācības ceļā.

- Konsultācija ar vecākiem.

Sarunā ar skolēna tēvu, sociālais pedagogs noskaidro, ka skolēna vecāki ir šķīrušies, atšķirās vecāku viedokļi par mācību procesu. Skolēna tēvs ir gatavs sadarboties, bet tajā pat laikā atzīst, ka ir tālu no pedagoģiskajiem procesiem, tāpēc ļoti novērtētu konkrētus ieteikumus. Skolēna tēvs apzinās skolēna grūtību jomas, vēlas būt informēts par grūtībām iekļauties, ja tādas rodas.

- Intervija ar klases audzinātāju.

Pēc klases audzinātājas teiktā šis ir skolēns, kuram ir viens no zemākajiem motivācijas līmeņiem klasē. Skolēns joprojām nespēj pilnvērtīgi iesaistīties mācību procesam. Pēc klases audzinātājas domām zemais motivācijas līmenis var būt saistīts ar iepriekš gūto pieredzi par mācīšanās procesu un atšķirībām, kurām šobrīd jāpielāgojas. Klases audzinātājam nav iespējams novērtēt mācību motivāciju iepriekšējos gados, jo skolēns mācības šajā skolā uzsācis tikai šajā mācību gadā. Pēc klases audzinātājas domām vissarežģītākais skolēnam ir organizēšanās darbam, uzmanības noturība uz veicamo uzdevumu. Klases audzinātāja skolēna attiecībās ar klasesbiedriem saredz vairākas grūtības, jo skolēna uzvedība nereti provocē negatīvu attieksmi no klasesbiedriem, jo tiek traucētas mācību stundas, skolēns neievēro vienaudžu personiskās robežas, nereti veido vecumam neatbilstošu komunikāciju, kas klasesbiedriem nepatīk. Attiecībās ar pieaugušajiem skolēns vairumā gadījumu ir ļoti pozitīvi tendēts, ir pieklājīgs un sirsnīgs. Tomēr arī šajās attiecībās bieži vien var just skolēna grūtību ievērot robežas. Klases audzinātāja savu sadarbību ar skolēna vecākiem vērtē kā ļoti veiksmīgu – skolēna vecāki vienmēr atsaucās uz skolotājas lūgumiem iesaistīties, ir gatavi sadarboties, bet ne vienmēr viņiem ir līdz galam skaidrs, kas būtu jāpaveic, lai sniegtu nepieciešamo palīdzību savam bērnam mācību procesā.

Secinājumi. Analizējot pētījumā iegūto informāciju, var secināt, ka nepieciešams skolēnu novērot, sniegt palīdzību klases audzinātājam, skolēnam pašam un klasei, lai veicinātu skolēna adaptāciju, iejušanos klasē. Nepieciešams izvērtēt situāciju ziemas brīvlaikā.

- Anketā iegūtie rezultāti.

Skolēns ir sniedzis vērtējumu "Pilnībā nepiekrītu" vairākiem apgalvojumiem - "Man patīk būt skolā", "Man patīk mācīties", "Man ir labas attiecības ar klasesbiedriem", "Man ir labas attiecības ar citiem skolasbiedriem", "Es domāju par to, kur mācīšos tālāk", "Mācīties ir interesanti", "Skolotāji labi izturās pret mani". Skolēns daļēni nav piekritis apgalvojumam, ka skolā viņu iepriecina draugi. Tomēr daļēji ir piekritis tam, ka labas atzīmes viņu iepriecina un viņaprāt viņam ir labas attiecības ar skolotājiem. Viņš ir pilnībā piekritis tam, ka viņam patīk iegūt jaunas zināšanas, viņam patīk, ja skolotāji viņu paslavē, viņš vēlas saņemt augstas atzīmes, viņš uzskata, ka ir svarīgi uzturēt labas attiecības ar skolotājiem. Skolēns pilnībā piekrīt arī tam, ka viņš saņem pietiekošu atbalstu kā no vecākiem, tā no skolotājiem un arī klases audzinātājas. Pēdējie šeit minētie apgalvojumi ir ļoti svarīgs aspekts mācību motivācijas veicināšanai. Tas, kas rada bažas, skolēna vērtējums par attiecībām ar vienaudžiem, kā arī tas, ka skolēns nepiekrīt, ka patīk atrasties skolā. Ņemot vērā, ka skolēns mācās 6.klasē un pēc tās beigšanas skolēnam ir jāveic izvēle par skolu, kurā turpināt mācības 7.klasē, skolēna paustais viedoklis, ka viņš nedomā par to, kur mācīsies tālāk, dara bažas par skolēna motivāciju mācības turpināt.

- Dokumentu analīze.

Skolēns ir piedzīvojis sarežģītus ģimenes apstākļus līdz nonākšanai konkrētajā izglītības iestādē. Skolēns ir mācījies vairākās skolās, sev līdzī nesot dažādas grūtības gan mācību vielas apguvē, gan uzvedības ziņā. Līdzšinējā pieredze esošajā skolā sniedz skolēnam tik nepieciešamo stabilitātes sajūtu, pat ja atrašanās skolā izglītojamo neiepriecina. Skolēnam ir psihologa izsniegts atzinums, kurā tiek uzrādītas vairākas grūtību jomas gan domājot par mācību vielas apgušanu, gan savstarpējām attiecībām. Skolēna sekmes visus mācību gadus esošajā izglītības iestādē vairumā mācību priekšmetu svārstās no vidējiem uz zemiem. 5.klasē skolēns kārtoja arī pēcpārbaudījumus divos mācību priekšmetos, lai sasniegtu pietiekošu vērtējumu latviešu valodā un angļu valodā un tiktu pārcelts 6.klasē.

- Konsultācija ar vecākiem.

Skolēna vecāki ir ļoti atbalstoši, sniedzot nepieciešamo kontroli skolēnam un nodrošinot skolēnu ar papildus izglītošanos arī mājās. Vecāki apzinās skolēna grūtību jomas, ir atvērti sadarbībai gan ar klases audzinātāju un priekšmetu skolotājiem, gan ar skolas atbalsta personālu. Vecāki ir atklāti tajā, ko saredz kā pilnveidojumu savam bērnam un regulāri interesējās gan par skolēna sekmēm, gan par skolēna uzvedību.

- Intervija ar klases audzinātāju.

Pēc klases audzinātājas teiktā šis ir skolēns ar viszemāko mācību motivāciju klasē. Iespējamie iemesli pēc klases audzinātājas domām slēpjās skolēna līdzšinējā izglītošanās pieredzē, kā arī tajā, ka skolēnam ir nepietiekamas pamatzināšanas, kā arī dažādi objektīvi iemesli, kas apgrūtina mācību vielas apguvi. Tāpat mācību motivāciju pēc klases audzinātājas domām noteikti ietekmē arī skolēna attiecības ar klasesbiedriem un attieksme pret mācību darbu kā tādu. Skolēns laiku pa laikam uz īsu brīdi var saņemt, bet bieži šī motivācija noplok brīdī, kad jāpaveic uzdevums, kurā skolēns nejūt savu varēšanu, tāpēc viņš ātri padodas un nereti nemaz nesāk darīt. Visgrūtākais skolēnam ir tas, ka viņam ir zināšanu trūkums par pamata lietām, kā arī spēja pievērsties mācību procesam un noturēt ilgstoši uzmanību uz veicamo darbu. Pēc skolotājas teiktā viens no aspektiem, kuru var izmantot un skolotāja arī izmanto mācību motivācijas veicināšanai, ir komunikācija ar skolēna vecākiem. Skolēnam ir sarežģītas attiecības ar klasesbiedriem. Skolēns mēdz būt ar bravūrīgu attieksmi, mēdz būt skaļš un tas nereti klasesbiedrus sadusmo. Klasē ir skolēni, kuri arī, zinot skolēna ātro reakciju, viņu ar nolūku kaitina. Ar pedagogiem skolēns var būt gan ļoti draudzīgs, gan dusmoties par kādu viņaprāt skolotāja netaisnību. Skolēns lielākoties ir pieklājīgs un taktisks attiecībās ar pieaugušajiem. Pēc klases audzinātājas teiktā attiecības ar vecākiem var tikt raksturotas kā ļoti pozitīvas – vecāki vienmēr atsaucās, ir gatavi iesaistīties, ieklausās skolotājā.

Secinājumi. Analizējot pētījumā iegūto informāciju, var secināt, ka darbam ar skolēnu jānotiek kompleksi. Sociālā pedagoga darbības programmā jāparedz šāds individuālais darbs – skolēna komunikācijas prasmju, uzvedības izmaiņu veicināšana, piederības sajūtas klasei un skolai veicināšana. Nepieciešams izstrādāt Individuālo izglītības programmas apguves plānu.

Skolēns Nr. 63120

- Anketā iegūtie rezultāti.

Skolēns anketā apgalvojumiem “Man patīk būt skolā”, “Man patīk iegūt jaunas zināšanas”, “Man ir labas attiecības ar skolasbiedriem”, “Es domāju par to, kur mācīšos tālāk” un “Mācīties ir interesanti” ir sniedzis vērtējumu “Pilnībā nepiekrītu”. Šie vērtējumi par konkrētajiem apgalvojumiem liek domāt, ka skolēnam mācības un jaunas zināšanas nav kā vērtība. Uz apgalvojumu “Man patīk mācīties” skolēns ir sniedzis atbildi “Daļēji nepiekrītu”. Skolēns daļēji ir piekritis tam, ka viņam ir labas attiecības ar klasesbiedriem un skolotājiem, uz visiem pārējiem apgalvojumiem sniedzis vērtējumu “Pilnībā piekrītu”.

- Dokumentu analīze.

Skolēns mācības šajā skolā uzsācis 5.klasē. Skolēnam šobrīd ir ārstu noteikts saudzējošais režīms pēc pārslimotas vīrusu infekcijas.

- Konsultācija ar vecākiem.

Skolēna māte sniedz informāciju par slimības norisi un ārstu noteikto rehabilitācijas programmu. Skolēnam nozīmēta atkārtota vizīte decembra beigās, kurā tiks lemts par tālāko rehabilitāciju un iespējām mācīties. Skolēna māte, līdz ārstu lēmumam, nav apsvērusi domu par atbrīvošanu no diagnosticējošiem darbiem, vēlās, lai skolēns kārto šos pārbaudījumus, ja vien ārsts to atļaus.

- Intervija ar klases audzinātāju.

Klases audzinātāja uzskata, ka šis ir skolēns ar viszemāko mācību motivāciju klasē, tomēr izprot iespējamus iemeslus un izprot nepieciešamību nogaidīt. Attiecībās ar skolēniem un pieaugušajiem skolotāja šo izglītojamo raksturo kā ļoti klusu. Skolēnam ir daži draugi klasē, klasesbiedri ir iejūtīgi un sniedz nepieciešamo palīdzību, ja tā vajadzīga. Skolotājai ir izveidojusies laba komunikācija ar skolēna māti, tomēr šobrīd visi iesaistītie ir vairāk nogaidoši.

Secinājumi. Individuālais darbs ar skolēnu sociālajam pedagogam nenotiek konsultāciju veidā. Sociālais pedagogs, veicot pedagoģisko novērošanu, rod idejas darbam ar skolēnu pēc ārsta atļaujas saņemšanas.

6. PROGRAMMA “SOCIĀLĀ PEDAGOGA DARBĪBA MĀCĪBU MOTIVĀCIJAS VEICINĀŠANĀ 5.-6. KLAŠU SKOLĒNIEM AR ZEMIEK MĀCĪBU SASNIEGUMIEM”, TĀS APROBĀCIJA UN IEGŪTO REZULTĀTU ANALĪZE

Sociālā pedagoga darbības programma mācību motivācijas veicināšanā 5.-6.klašu skolēniem ar zemiem mācību sasniegumiem tika izstrādāta, pamatojoties uz pētījumu, kas tika veikts “X” sākumskolā, un tā rezultātiem. Pētījuma rezultāti pēc respondentu anketu apkopošanas liecina, ka vairums skolēnu šajā skolā ir ar augstu apmierinātības rādītāju par skolu, mācībām, attiecībām ar skolotājiem un klasesbiedriem un šie ir apstākļi, kas ir nozīmīgi mācību motivācijai. Tomēr pētījumā tika noskaidrots, ka ir arī skolēni, kuriem nepatīk nākt uz skolu, kurus neiepriecina labas atzīmes vai kuriem nepatīk skolotāju atzinība par viņu sasniegumiem. Tāpat, intervējot skolotājus, tika izvirzīti skolēni, kuriem ir gan zemi mācību sasniegumi (vērtējumi 5 vai uz leju), gan viņu mācību motivācija pēc skolotāju teiktā, ir zema vai tās tikpat kā nav.

Sociālā pedagoga darbības programmas mācību motivācijas veicināšanā 5.-6.klašu skolēniem ar zemiem mācību sasniegumiem mērķis: mācību motivācijas veicināšana skolēniem ar zemiem mācību sasniegumiem.

Programmas aprobācijas laiks: no 2019.gada 5.septembra līdz 2020.gada 10.janvārim (skatīt 5.1. tabulu).

Individuālais darbs ar skolēniem mācību motivācijas veicināšanā šīs programmas ietvaros tika veikts no 2019.gada 13.novembra līdz 2020.gada 10.janvārim, sniedzot individuālas konsultācijas skolēniem, sadarbojoties arī ar skolēna vecākiem, klases audzinātāju, priekšmetu skolotājiem, skolas administrāciju un atbalsta komandas speciālistiem.

Starp skolēniem, ar kuriem tika veikts individuālais darbs, bija skolēni, kuriem tika izstrādāts arī individuālais izglītības plāns (8. pielikums). Ar tā saturu sociālais pedagogs kopā ar klases audzinātāju iepazīstināja skolēna vecākus un pašu skolēnu.

Konsultēšana kā metode tiek izmantota dažādos aspektos – pēc nepieciešamības tiek konsultēti gan pedagogi par to, kā viņi var uzlabot esošo situāciju, gan skolēni. Konsultācijas tiek organizētas arī skolēnu vecākiem - gan kopā ar skolēnu, gan atsevišķi. Tiekoties ar vecākiem, tiek pārrunāta individuālo konsultāciju ar skolēnu nepieciešamība un vajadzības gadījumā vecāki tiek informēti rakstiski, izmantojot un pielāgojot metodiku “Informācija vecākiem” no grāmatas “Konsultatīvais atbalsts skolēniem” (3. pielikums). Visbiežāk

konsultācijas ar pedagogiem, sadarbība notiek uz klausot pedagoga vajadzību, sadzirdot esošo situāciju un to, kas būtu risināms, kā arī sniedzot kādus ieteikumus – kā komunicēt ar skolēnu, kas konkrētajā mirklī viņam ir nepieciešams no mums kā pieaugušajiem, gan arī kas ir tie mehānismi, ko pedagogs var izmantot klasē, lai uzturētu klasē disciplīnu un pozitīvu atmosfēru. Konsultācijas skolēniem notiek pēc šī darba 3.1. apakšnodaļā aprakstītā konsultāciju plāna, atpazīstot, kurā posmā atrodas skolēns, plānojot konkrētam skolēnam atbilstošu programmu (4. pielikums). Izvērtējot, kurā posmā skolēns atrodas, tas tiek atzīmēts arī skolēna pārdomu un uzvedības izmaiņu novērtējumā (6. pielikums), kā metodiku izmantojot grāmatā “Konsultatīvais atbalsts skolēniem” piedāvāto. Konsultācijās skolēns kopā ar sociālo pedagogu aizpilda arī konsultāciju apmeklējuma lapu (5. pielikums). Tiekoties ar skolēnu vecākiem, tiek noskaidroti apstākļi par pieejamo atbalstu mācību motivācijas veicināšanai, kas ietver risku izvērtējumu sarunas gaitā, atbalsta sistēmas, palīdzības sniegšanas un iespējamās sadarbības ar skolu novērtējumu.

Sociālā pedagoga darbības programma mācību motivācijas veicināšanā 5.-6. klašu skolēniem ar zemiem mācību sasniegumiem

Nr.p.k.	Veicamie uzdevumi	Laika periods	Izmantotās metodes	Izpildītājs	Iespējamie riski	Plānotais rezultāts
1. Sadarbība ar pedagogiem						
1.1.	Regulāra skolēnu sekmju izpēte šajā mācību gadā.	21.10. – 13.12.2019.	Dokumentu analīze. Individuālās pārrunas ar priekšmetu skolotājiem.	Sociālais pedagogs sadarbībā ar klašu audzinātājiem, priekšmetu skolotājiem.	Sekmes pirmajos pārbaudes darbos var nesniegt pilnīgu priekšstatu par skolēna mācību motivāciju.	Iegūta informācija par tiem skolēniem, kuriem uz doto brīdi nepieciešams izstrādāt programmu mācību motivācijas veicināšanai.
1.2.	Atbalsta komandas sanāksmes.	Visu mācību gadu pēc nepieciešamības	Sanāksmes	Sociālais pedagogs, psihologs, administrācijas pārstāvis, klases audzinātāja, priekšmetu skolotāji, skolotāju palīgi, medmāsa, logopēds.	Lielā darba apjoma dēļ ir grūtības visām iesaistītajām pusēm tikties vienlaicīgi.	Tiek pārrunātas skolēnu stiprās puses, grūtību jomas, lemts par nepieciešamību piemērot atbalsta pasākumus, izstrādāt Individuālo izglītības programmas apguves plānu. Skolotājiem iespējams pārrunāt savas grūtības, saņemt atbalstu.

1.3.	Individuālā izglītības programmas apguves plāna veidošana.	Visu mācību gadu pēc nepieciešamības	Individuālais izglītības programmas apguves plāns	Sociālais pedagogs, psihologs, priekšmetu skolotāji, skolotāju palīgi, klases audzinātāja.	Plānu izstrādāšanai nepieciešamais laiks ne vienmēr ir viegli salāgojams visām pusēm. Risks var būt arī izvirzīts nerasniedzams mērķis.	Plāna izstrādāšana ļauj izvirzīt skaidru mērķi tam, kā skolēns, saņemot skolā pieejamos atbalsta pasākumus, var sekmīgi apgūt izglītības programmu.
1.4.	Regulāras tikšanās ar klases audzinātājiem, priekšmetu skolotājiem, atbalsta sniegšana un informācijas iegūšana.	Pēc nepieciešamības visu mācību gadu.	Intervijas, konsultācijas	Sociālais pedagogs	Laika resurss	Regulāri pārrunājot skolēna sasniegumus, var vērst skolotāju uzmanību uz to, cik daudz jau ir paveikts un stiprināt skolotājus tajā, kas vēl jāpaveic.
2. Sadarbība ar vecākiem						
2.1.	Individuālas tikšanās ar skolēnu un viņa vecākiem, iepazīstinot viņus ar Individuālā izglītības programmas apguves plānu.	Visu mācību gadu pēc nepieciešamības	Individuālais izglītības programmas apguves plāns. Konsultācija.	Sociālais pedagogs, klases audzinātājas	Regulāri, vecāku aizņemtības dēļ vai bērna saslimšanas dēļ, tiek pārceļtas tikšanās.	Vecāki, skolēns un klases audzinātāja ir informēti par mērķi, uz kuru nepieciešams virzīties. Katra no iesaistītajām pusēm uzņemas savu daļu atbildības.

2.2.	Regulāra komunikācija ar vecākiem par viņu bērnu progresu un grūtību jomām.	Pēc nepieciešamības visu mācību gadu.	Saziņa ar vecākiem e-klasē, telefoniski, kā arī konsultācijas klātienē.	Sociālais pedagogs, klases audzinātājas	Vecāki var neizrādīt pietiekoši lielu interesi, var neiesaistīties un nesniegt savu devumu skolēna motivācijas veicināšanā.	Vecāki, esot informēti, var sekot līdz skolēna motivācijai, var vairāk iesaistīties, ja tas nepieciešams.
3. Darbs ar skolēniem						
3.1.	Individuālas tikšanās ar skolēnu un viņa vecākiem, iepazīstinot viņus ar Individuālā izglītības programmas apguves plānu.	Visu mācību gadu pēc nepieciešamības	Individuālais izglītības programmas apguves plāns. Konsultācija.	Sociālais pedagogs, klašu audzinātājas	Regulāri, vecāku aizņemtības dēļ vai bērna saslimšanas dēļ, tiek pārceltas tikšanās.	Vecāki, skolēns un klases audzinātāja ir informēti par mērķi, uz kuru nepieciešams virzīties. Katra no iesaistītajām pusēm uzņemas savu daļu atbildības.
3.2.	Individuālas tikšanās ar skolēniem, pētot viņu motivāciju.	Visu mācību gadu pēc nepieciešamības	Saruna, konsultācija, dažāda veida metodikas par motivāciju.	Sociālais pedagogs	Laika trūkuma dēļ (gan sociālajai pedagoģei, gan skolēniem) var izkrist konsultācijas.	Izpratne par skolēna vajadzībām, interesēm, lai pielāgotu metodikas un konsultācijas formu, veicinot skolēna motivāciju.

					Lielākais risks – trūkst regularitātes.	
3.3.	Skolēnu novērošana mācību stundās	Visu mācību gadu pēc nepieciešamības	Novērošana	Sociālais pedagogs	Skolēni, zinot, ka sociālais pedagogs atrodas klasē, var mainīt savu ierasto uzvedību.	Gūts priekšstats par skolēna grūtību jomām, par ieinteresētību stundā, par attieksmi pret mācību darbu.
3.4.	Konkrēto skolēnu mācību motivācijas veicināšana	13.11.2019. – 10.01.2020.	Konsultācijas, metodikas par motivācijas veicināšanu	Sociālais pedagogs	Laika trūkuma dēļ (gan sociālajai pedagoģei, gan skolēniem) var izkrist konsultācijas. Lielākais risks – trūkst regularitātes.	Skolēns spēj izvirzīt sev mērķi, ir ieinteresēts uz to tiekties. Skolēns vēlās sadarboties un izprot jēgu individuālajām konsultācijām.
4. Rezultātu izvērtējums						
4.1.	Iegūto rezultātu izvērtējums	17.12.2019. – 15.01.2020.	Dokumentu analīze, kontentanalīze	Sociālais pedagogs		Tiek izvērtēts ieguldītā darba rezultāts un nosprausti uzdevumi turpmākam darbam.

6.1. Sadarbība ar pedagogiem

Sociālais pedagogs šīs programmas aprobācijas laikā regulāri tiekās ar iepriekš jau izvirzīto 6 skolēnu klašu audzinātājiem un priekšmetu skolotājiem. Skaidro skolēnu grūtību jomas no mācību priekšmetu skolotāju skatu punkta. Grūtības, kuras redz mācību priekšmetu skolotāji, neatšķiras no tām, ko jau uzrunājuši klašu audzinātāji.

Sociālās pedagogs arī kā atbalsta komandas vadītāja kopā ar administrācijas pārstāvi, kas ir direktora vietniece izglītības jomā, organizēja atbalsta komandas sapulces, kurā tika pārrunāti jautājumi par nepieciešamo atbalstu skolēniem.

Skolēns Nr. 51123. Atbalsta komandas sapulcē tiek apspriests jautājums par nepieciešamību atkārtoti veikt skolēna spēju izvērtēšanu ar psiholoģiskā testa palīdzību. Tomēr, psiholoģei tiekoties ar vecākiem, šis lēmums tiek atlikts līdz 2020.gada pavasarim. Atbalsta komandā pedagogi dalās ar to, kas viņuprāt ir grūtais šim skolēnam un kādus iespējamus atbalsta veidus saskata gan klases audzinātāja, gan priekšmetu skolotāji, gan atbalsta personāls. Par skolēnu tiek aizpildīta attīstības dinamikas karte (9. un 10. pielikums). Tiek pieņemts lēmums skolēnam izstrādāt Individuālo izglītības programmas apguves plānu (8. pielikums), kurā tiek paredzēts, ka skolotāja palīgs 2 stundas matemātikā un 2 stundas latviešu valodā katru nedēļu sniegs papildus palīdzību (piemēram, sniegs papildus skaidrojumu). Skolēns mācību procesā drīkst izmantot atgādnis un papildus laiku uzdevuma izpildei. Ņemot vērā skolēna nepieciešamību stiprināt pamatzināšanas un vairojot izpratni esošajai vielai, skolēnam tiek nozīmēts arī obligātais konsultāciju plāns. Izprotot arī skolēna uzvedības grūtības un mācību motivācijas trūkumu, skolēnam tiek ieplānota tikšanās ar sociālo pedagogu 1x nedēļā.

Skolēns Nr. 511323. Atbalsta komandas sapulcē tiek pārrunāta skolēna izaugsme vai lejupslīde mācību motivācijā, interese par mācībām, spēja piepūlēties, lai veiktu uzdevumu. Skolotāji atzīst, ka skolēns nevēlas darīt neko, motivācija ir ārkārtīgi zema un skolotājiem nav idejas, kā vēl mudināt skolēnu darbam. Tiek aizpildīta skolēna attīstības dinamikas karte, tiek pieņemts lēmums izstrādāt Individuālo izglītības programmas apguves plānu, kurā tiek paredzēts, ka skolotāja palīgs 2 stundas matemātikā un 2 stundas latviešu valodā katru nedēļu sniegs papildus palīdzību (piemēram, sniegs papildus skaidrojumu). Skolēns mācību procesā drīkst izmantot atgādnis un papildus laiku uzdevuma izpildei. Skolēnam tiek nozīmētas arī konsultācijas pie sociālā pedagoga 1x nedēļā.

Skolēns Nr. 521921. Atbalsta komandas sapulcē skolēna attieksmi pret mācībām skolotāji vērtē kā viduvēju. Skolēns spēj saņemt mācību darbam, tomēr nereti to veic nerūpīgi, steidzās, paslepus guļ. Ir reizes, kad traucē pārējiem, bet tas nav bieži. Skolēnam tiek nozīmēts konsultāciju plāns. Individuālais darbs ar skolēnu sociālajai pedagoģei notiek 1x nedēļā.

Skolēns Nr.53120. Atbalsta komandas sapulcē tiek pārrunātas skolēna grūtības pieslēgties mācību procesam, noturēt uzmanību, organizēt sevi un ievērot robežas. Tiek aizpildīta attīstības dinamikas karte. Ņemot vērā adaptācijas procesu, skolēnu plānots novērot, sociālajam pedagogam sniegt individuālas konsultācijas pēc nepieciešamības un izskatīt nepieciešamību atbalsta pasākumiem ziemas brīvlaikā.

Skolēns Nr. 622021. Atbalsta komandas sapulcē tiek pārrunātas skolēna grūtību jomas un stiprās puses, tiek apspriestas idejas, kā skolēnam palīdzēt pieslēgties mācību darbam. Skolotāji dalās pieredzē ar pārējiem klātesošajiem ar situācijām, kur lieliski izdevies izveidot ar skolēnu sadarbību. Ņemot vērā objektīvos iemeslus, kāpēc skolēnam mācību process sagādā grūtības, tiek lemts par Individuālā izglītības programmas apguves plāna izstrādi, kurā tiek paredzēts, ka skolotāja palīgs 2 stundas matemātikā un 2 stundas latviešu valodā katru nedēļu sniegs papildus palīdzību (piemēram, sniegs papildus skaidrojumu). Skolēns mācību procesā drīkst izmantot atgādnis un papildus laiku uzdevuma izpildei. Skolēns apmeklē sociālo pedagogu vienu līdz divas reizes nedēļā.

Skolēns Nr.63120. Atbalsta komandas sapulcē, ņemot vērā ārsta norādījumus, skolēnam netiek izstrādāts papildus konsultāciju grafiks. Skolēna māte ir apņēmusies sekot līdzi skolēna pašsajūtai un vest skolēnu uz papildus konsultācijām, kad tas būs iespējams. Jautājuma izskatīšana tiek atlikta uz ziemas brīvlaiku. Skolotāja palīgs iespēju robežās mudina skolēnu iesaistīties mācību procesā, bet ņem vērā ārsta norādījumus nepārslogot skolēnu.

6.2. Sadarbība ar vecākiem

Skolēns Nr. 51123. Sociālais pedagogs kopā ar klases audzinātāju iepazīstina skolēnu un viņa vecākus ar Individuālo izglītības programmas apguves plānu. Skolēna vecāki informē, ka skolēnam ir nodrošināti arī privātskolotāji un liels darbs tiek veikts arī mājās. Sociālais pedagogs informē vecākus par nepieciešamību veicināt mācību motivāciju un, ka skolēnam tiek nozīmētas arī individuālās konsultācijas pie sociālā pedagoga. Sociālais pedagogs informē skolēna vecākus par turpmāko sadarbību. Konsultācijas ar vecākiem laikā tiek skaidroti iespējamie riski skolēna mācību motivācijas trūkumam – pieredze iepriekšējā izglītības iestādē, objektīvie iemesli, attiecību ar klasesbiedriem sarežģījumi.

Skolēns Nr. 511323. Sociālais pedagogs kopā ar klases audzinātāju iepazīstina skolēnu un viņa vecākus ar Individuālo izglītības programmas apguves plānu. Skolēna vecākiem atkārtoti tiek sniegts skaidrojums par skolēna grūtību jomām un to, kādu atbalstu skolēns var saņemt no mājām. Individuālā konsultācijā ar skolēna vecākiem tiek pārrunāta vecāku un

sociālā pedagoga sadarbība, skolēnam nepieciešamais atbalsts mācību motivācijas veicināšanā un kādu lomu tajā ieņem vecāki. Tiek skaidrotas grūtības, ar kādām saskarās skolēna vecāki audzināšanas procesā un tiek sniegti ieteikumi šo grūtību pārvarēšanā. Vecāki tiek informēti par skolēnam nozīmētajām individuālajām konsultācijām pie sociālā pedagoga.

Skolēns Nr. 521921. Skolēna māte konsultācijas laikā tiek informēta par skolēna mācību motivācijas trūkumu. Tiek pārrunāti dažādie iespējamie riski. Skolēna māte pauž gatavību sadarboties un sniedz piekrišanu individuālajām konsultācijām skolēnam ar sociālo pedagogu.

Skolēns Nr.53120. Konsultācijā ar skolēna tēvu tiek pārrunāti iespējamie riski skolēna mācību motivācijas trūkumam. Skolēna tēvs informē par grūtībām līdzšinējā izglītošanās procesā, pauž gatavību sniegt nepieciešamo atbalstu gan pašam skolēnam, gan skolotājiem, ja tāds nepieciešams.

Skolēns Nr. 622021. Sociālais pedagogs kopā ar klases audzinātāju iepazīstina skolēnu un viņa māti ar Individuālo izglītības programmas apguves plānu. Skolēna māte informē par atbalstu, kāds tiek sniegts mājās mācību vielas apguvē. Skolēna māte individuālajā konsultācijā ar sociālo pedagogu sniedz atklātu informāciju par skolēna iepriekšējo izglītošanos, par līdzšinējo pieredzi un objektīvajām grūtībām, kuras tikai daļēji tiek atspoguļotas psihologa izsniegtajā atzinumā. Skolēna māte ir ieinteresēta skolēna sadarbībai ar sociālo pedagogu, atbalsta skolēnam paredzētās individuālās konsultācijas ar sociālo pedagogu 1-2 reizes nedēļā.

Skolēns Nr.63120. Sarunā ar skolēna māti tiek panākta vienošanās, ka skolēns apmeklē stundas, saņem atbalstu, tomēr arī pedagogi ir informēti par nepieciešamību neradīt skolēnam papildus stresu. Ar skolēna māti tiek pārrunāti jautājumi par iespējamu izglītības formas maiņu, ja nepieciešams. Tiek panākta vienošanās sazināties ar skolēna māti pēc nepieciešamības pirmā semestra laikā, kā arī atkārtoti pārrunāt mācību procesu un mācību motivācijas veicināšanu skolēnam pirms 2.semestra sākuma.

6.3. Sadarbība ar skolēniem

Skolēns Nr. 51123. Atsaucoties uz secinājumiem, kas izdarīti pēc pētījuma veikšanas, tiek plānotas individuālas tikšanās ar konkrēto skolēnu. Sociālais pedagogs, tiekoties ar skolēnu, uzdodot viņam precizējošus jautājumus, skaidro, kurā no posmiem skolēns atrodās, domājot par mācību motivācijas veicināšanu. Skolēns sadarbības uzsākšanas brīdī atrodās pirmspārdomu posmā. Viņš uzskata, ka viņam ir gana liela mācību motivācija, viņš neuzskata, ka viņa uzvedība stundu laikā ir tā, kas viņam traucētu uztvert skolotāja teikto un viņaprāt viņa uzvedībā nav nekā maināma, lai uzlabot attiecības ar klasesbiedriem. Skolēns sākotnēji arī

apzināti izvairījās no konsultācijām pie sociālā pedagoga, jo uzskatīja šīs konsultācijas par nelietderīgām. Tomēr, virzoties uz priekšu, skolēns uz šīs programmas aprobācijas laika beigām ir nonācis īstenošanas posmā. Skolēns konsultāciju laikā ir izpratis to, ka sekmes mācībās viņam ir nozīmīgas un to, cik liela nozīme mācīšanās procesā ir viņa paša uzvedībai. Laikā, kad veidojās skolēna izpratne, bija vērojams arī tas, ka kontakts starp skolēnu un sociālo pedagogu kļūst ciešāks, skolēns sāk vairāk uzticēties. Skolēns ar sociālā pedagoga palīdzību pārsprida savu uzvedību un kādas pārmaiņas viņš ir gatavs ieviest. Kopā tika izrunātas dažādas situācijas, kurās varētu būt sarežģīti noturēties pie plānotā. Skolēns joprojām pieļauj kļūdas, tomēr ir apzinājies nepieciešamību veikt izmaiņas un tās ir sācis veikt. Augot skolēna pārliecībai par pozitīvo izmaiņu ieviešanu, tiek novērota arī mācību motivācijas augšana. Skolotāji atsaucās uz to, ka skolēns spēj ilgstošāk noturēt uzmanību, mazāk traucē klasesbiedru darbu, ir uzlabojušās arī sekmes. Skolēns 1.semestra noslēgumā iegūst Izaugsmes liecību, kas sniedz papildus gandarījuma sajūtu skolēnam par ieguldīto darbu.

Skolēns Nr. 511323. Atsaucoties uz secinājumiem, kas izdarīti pēc pētījuma veikšanas, tiek plānotas individuālas tikšanās ar konkrēto skolēnu. Skolēns, uzsākot sadarbību ar sociālo pedagogu ir pārdomu posmā. Viņš apzinās, ka viņa uzvedībā ir nepieciešamas izmaiņas, viņš jau iepriekš ir piedzīvojis, ka uz liecības sākotnēji tiek izlikts nepietiekams vērtējums kādā no priekšmetiem. Sadarbības laikā skolēns tiek vienu posmu uz priekšu, nonākot sagatavošanās posmā, tomēr darba autore saredz grūtību tajā, ka tikšanās ar šo konkrēto skolēnu 1 reizi nedēļā mācību motivācijas veicināšanai ir par maz. Skolēns, pat, ja ievieš kādas izmaiņas, tās ievieš uz ļoti neilgu brīdi. Mācību motivācija joprojām ir ārkārtīgi zema. Skolēns 1.semestri noslēdz ar nepietiekamu vērtējumu divos mācību priekšmetos – matemātikā un angļu valodā. Skolēnam 2.semestrī tiek noteikts obligātais konsultāciju grafiks, skolēna vecāki tiek aicināti uz sarunu pie direktora par iespējamu atkārtotu 5.klases vielas apgūšanu, ja nebūs pietiekoši uzlabojumi 2.semestrī.

Skolēns Nr. 521921. Atsaucoties uz secinājumiem, kas izdarīti pēc pētījuma veikšanas, tiek plānotas individuālas tikšanās ar konkrēto skolēnu. Skolēns uz konsultācijām nelabrāt, bet nāca. Uzsākot sadarbību skolēns atradās primspārdomu posmā – skolēns neuzskata, ka viņam kaut kas ir jāmaina vai, ka viņa mācību motivācija ir zema. Viņam vienkārši neinteresē mācības, skola, viņš neuzskata, ka izglītība dzīvē noderēs. Konsultāciju procesā skolēns ir virzījies uz pārdomu posmu – viņš sarunu laikā ir sācis izvērtēt arī par to, ka tomēr izglītība kādreiz varēs noderēt. Tomēr, joprojām jūtama nepārliecība. Skolēns ieklausās sociālā pedagoga pamudinājumos un ieteikumos doties pie mācību priekšmetu skolotājiem izlabot nepietiekamos vērtējumus, tomēr, lai uzlabotu zemos vērtējumus (4 vai 5) motivācijas skolēnam vēl trūkst.

Skolēns Nr.53120. Atsaucoties uz secinājumiem, kas izdarīti pēc pētījuma veikšanas, netiek plānotas individuālas tikšanās ar konkrēto skolēnu, bet notiek skolēna novērošana. Vērojot skolēnu mācību procesā un starpbrīžos, var novērot, ka skolēnam ir grūtības koncentrēties darbam. Tomēr, labā ziņa ir tā, ka skolēns ir ļoti drošs un atvērts komunikācijai. Tajā pat laikā var novērot, ka skolēnam ir atšķirīga izpratne par to, kā veidot attiecības ar vienaudžiem, par to, ka personiskā robeža ir neaizskarama un mums katram ir sava telpa. Pēc šiem novērojumiem, dokumentu analīzes, konsultācijām ar skolēna tēvu un pedagogiem, ir skaidrs, ka skolēnam ir nepieciešams atbalsts dažādās sfērās un mācību motivācija augs stiprinot jomas, kas ir saistītas ar attiecībām un paškontroli. Darbs ar konkrēto skolēnu notika periodiski, sniedzot skolēnam atbalstu situāciju izprašanā. Skolēns atrodās pirmspārdomu posmā. To var secināt pēc tā, ka viņš nesaredz nekādas grūtības – viņaprāt attiecības ar klasesbiedriem ir labas un nekādas izmaiņas ne viņa uzvedībā, ne arī citos apstākļos nav nepieciešamas. Ņemot vērā programmas aprobācijas laikā paredzēto konsultēšanu šim skolēnam pēc nepieciešamības (konsultāciju neregularitāti), var secināt, ka skolēns joprojām atrodās pirmspārdomu posmā ar nelielu soli uz priekšu uz pārdomu posmu. Labā ziņa pēc paveiktā darba ir tajā, ka ir izveidojies liels kontakts ar konkrēto skolēnu, kas ļauj veiksmīgi turpināt sadarbību arī 2.semestrī. Skolēns ir atklāts, ieklausās sociālajā pedagogā, labprāt apmeklē konsultācijas.

Skolēns Nr. 622021. Atsaucoties uz secinājumiem, kas izdarīti pēc pētījuma veikšanas, tiek plānotas individuālas tikšanās ar konkrēto skolēnu. Uzsākot konsultācijas ar konkrēto skolēnu, pēc novērojumiem un precizējošiem jautājumiem, varēja secināt, ka skolēns atrodās pārdomu posmā. Skolēns ar ģimenes un skolā pieejamo atbalstu jau bija sācis izvērtēt savu uzvedību un mācību motivāciju. Viņš apzinājās nepieciešamību veikt izmaiņas, tomēr vēl nebija gatavs atteikties no ierastajiem uzvedības stiliem un nebija pārliecināts, ka izmaiņas tiešām veicamas jau tagad. Skolēns ļoti labprāt nāk pie sociālā pedagoga uz konsultācijām, labprāt dalās ar to, kādas grūtības piedzīvo un konsultāciju procesā skolēnam ir izdevies virzīties cauri sagatavošanās posmam uz īstenošanas posmu. Skolēns sociālā pedagoga iedrošināts labprāt liek lietā kopīgi izstrādātās stratēģijas, kopā ar sociālo pedagogu dodās pie priekšmetu skolotājiem, lai vienotos par veiksmīgāku sadarbību mācību procesā. Skolēnam joprojām ir ļoti būtisks sociālā pedagoga iedrošinājums, viņš labprāt uztur kontaktu arī tiekoties ārpus konsultāciju laika starpbrīžos, saņemot iedrošinājumu par pareizi izvēlētu uzvedību. Skolēns joprojām arī kļūdās un joprojām ir situācijas, kurās ir vieglāk, ērtāk rīkoties kā ierasts, bet ir jūtami augusi skolēna mācību motivācija. Skolēnam objektīvu un arī subjektīvu iemeslu

dēļ neizdevās iegūt Izaugsmes liecību, noslēdzot 1.semestri. Skolēns par to pārdzīvoja, bet sociālā pedagoga iedrošināts, ir gatavs uz to tiekties 2.semestrī.

Skolēns Nr.63120. Atsaucoties uz secinājumiem, kas izdarīti pēc pētījuma veikšanas, netiek plānots individuālai darbs ar konkrēto skolēnu līdz tiek saņemta ārsta atzinums par skolēna veselības stāvokļa atbilstību slodzes palielināšanai. Noslēdzot pirmo semestri, tiek gūta ārstu atļauja skolēna papildus noslogošanai mācību motivācijas un sekmju uzlabošanai. Ar janvāra vidu tiks uzsāktas individuālās konsultācijas mācību motivācijas veicināšanai.

Secinājumi pēc programmas realizācijas. Ir liela nozīme tam, kurā posmā skolēns atrodās. Ja viņš ir izpratis izmaiņu nepieciešamību, ja viņam ir nepieciešamā atbalsta sistēma, darbs notiek strauji. Ir saprotams, ka skolēns var kļūdīties un ir iespējams kritiens atpakaļ. Tāpēc ir tik būtiski, ka nodibinātais kontakts, iespēja vērsties pēc palīdzības un atbalsta skolēnam ir arī pēc programmas pabeigšanas. Ja skolēns savā motivācijā neredz neko pilnveidojamu, maināmu vai uzlabojamu, ilgs laiks paiet tam, lai atrastu šo saikni uz izmaiņu nepieciešamību.

NOBEIGUMS

Diplomdarba “**Sociālā pedagoga darbība mācību motivācijas veicināšanā 5.-6.klašu skolēniem ar zemiem mācību sasniegumiem**” izstrādāšanas procesā darba autore ieguvu šādus **secinājumus**:

1. Motivācija tiek pētīta un apspriesta dažādās jomās un zinātnēs, kas liecina par tās nozīmīgumu ikvienā darbā – gan pieaugušo dzīvēs, gan skolēniem. Motivācijai var būt divējādi virzieni – vērsta uz rīcību, vai tieši pretēji, vērsta uz izvairīšanos no rīcības. Sociālajam pedagogam ir būtiski šo jēdzienu pārzināt, jo nereti uzvedības problēmas, joma, ar kuru visbiežāk sastopās sociālie pedagogi, var būt kā sekas motivācijas trūkumam. Veicinot motivāciju var uzlabot uzvedību un otrādi – uzlabojot uzvedību, var veicināt motivāciju.
2. Pētot, kā veicināt mācību motivāciju, ir būtiski skaidrot dažādos motīvu veidus. Pārzinot motīvu veidus, to iedalījumu, sociālais pedagogs var izvērtēt, kas ir tas, kas skolēnu šobrīd saista, kādā dzīves posmā viņš atrodās un kas ir tie motīvi, kurus iespējams vērst uz mācību motivācijas veicināšanu.
3. Mācību motivāciju pusaudžu vecumā ļoti būtiski ietekmē viņu vienaudži, grupas pie kurām viņi pieder. Šis vecumposms ir sarežģīts pašam pusaudzim, piedzīvojot tik krasi atšķirīgas domas, sajūtas un emocijas, piemēram – vajadzība būt piederīgam un tajā pat laikā būt atšķirīgam. Tikpat sarežģīts ir šis laiks pusaudža vecākiem un pedagogiem, jo ir jāsauglabā robežas, tajā pat laikā dodot pusaudzim tik ļoti vajadzīgo brīvību. Pārlietu liela kontrole sēj pusaudzī sajūtu, ka pieaugušie viņam neuzticās, ka viņam jāpretojās šai kontrolei, bet tajā pat laikā par maz robežu var mudināt pusaudzi ar savu uzvedību iet tikt tālu, līdz šīs robežas tomēr parādās, jo robežas sniedz drošības sajūtu.
4. Izstrādājot programmu mācību motivācijas veicināšanai, ir būtiski apzināt visus iespējamus riskus. Motivācijas kritumam vai neesamībai vienmēr ir iemesls, bet nezinot vai neņemot vērā šo iemeslu (vai vairākus), motivācijas veicināšanas stratēģijas visbiežāk būs neefektīvas līdz tomēr tiks ņemti vērā visi apstākļi, kas ietekmē motivācijas veidošanos.
5. Mācību motivācijas veicināšanas paņēmieni vienmēr iekļaus kompleksas darbības un vairāku cilvēku iesaisti, piemēram, pedagogu līdzdarbošanos, apzinoties kāds ir mērķis, pirmie soļi, kādas darbības notiek un kāds ir katra pedagoga ieguldījums šajā procesā. Tāpat tiek iesaistīti arī skolēna vecāki un bez šaubām pats skolēns. Skolēnam

pašam ir jābūt iesaistītam, pašam ir jāapzinās izmaiņu nepieciešamība un jābūt gatavam kaut ko darīt. Parasti šī apzināšanās un gatavības veidošanās prasa laiku, tāpēc rezultāts ne vienmēr ir gaidāms pēc pirmajām tikšanās reizēm un ne vienmēr ir noturīgs pēc pirmajām redzamajām izmaiņām.

6. Pētījumā par par mācību motivāciju "X" sākumskolas 5. - 6. klasēs tika veikta 5.-6. klašu skolēnu anketēšana, klašu audzinātāju intervēšana un dokumentu analīze (sekmju izvērtējums), tika veikta individuālo gadījumu pētīšana, veicot pārrunas gan ar mācību priekšmetu skolotājiem, gan skolēnu vecākiem. Anketēšanā iegūtie rezultāti sniedz priekšstatu par konkrēto skolēnu motivācijas līmeni, skolēnu piekrišana vai nepiekrišana kādiem konkrētiem apgalvojumiem sniedz informāciju par to, kas ir jomas, kurās skolēnam nepieciešams atbalsts (attiecības ar klasesbiedriem, skolotājiem, atbalsts no vecākiem u.c.). Pārrunājot ar vecākiem un pedagogiem sociālais pedagogs var gūt plašāku skatījumu uz iespējamām motivācijas trūkuma cēloņiem un izziņāt, kas līdz šim ir strādājis un kas noteikti nē un kāpēc.
7. Sociālā pedagoga darbības programmas mācību motivācijas veicināšanā 5.-6.klašu skolēniem ar zemiem mācību sasniegumiem realizācija bijusi veiksmīga. Ar kontentanalīzes metodes palīdzību tiek analizēta iegūtā informācija no skolēniem individuālo konsultāciju laikā, kur parādās tas, ka skolēni, nodibinot kontaktu ar sociālo pedagogu, arī labprāt nāk uz sarunātajām konsultācijām. Skolēni jūt uzlabojumus, saņem no skolotājiem vairāk pozitīvo piezīmju e-klasē. Viens no skolēniem, ar kuriem notika individuālais darbs, mācību semestra noslēgumā saņem Izaugsmes liecību, kas liecina ne tikai par attieksmes uzlabojumiem pret mācīšanos, bet arī par sekmju uzlabošanu īsā laika periodā.

Diplomdarba "Sociālā pedagoga darbība mācību motivācijas veicināšanā 5.-6.klašu skolēniem ar zemiem mācību sasniegumiem" mērķis ir sasniegts, uzdevumi ir izpildīti un uz pētījuma jautājumu ir atbildēts.

Turpmāk būtu nepieciešams veikt pētījumus par:

1. skolotāju izpratni par skolēnu motivāciju;
2. kā kompetenču pieeja veicina izglītojamo mācību motivāciju.

IZMANTOTĀ LITERATŪRA UN AVOTI

1. Albrehta, Dz. (2001). *Didaktika*. Rīga: RaKa
2. Baltušīte, R. (2006). *Skolotāja loma mācīšanās motivācijā*. Rīga: RaKa
3. *Bērnu un pusaudžu treneru rokasgrāmata*. (2008). Rīga: Latvijas treneru tālākizglītības centrs [skatīts 21.09.2019.]. Piekļuve: https://treneruizglitiba.lv/files/dokumenti/2014/2008_LTTC_gramata.pdf
4. Brahuna, I., Gorkija, L. (2016). *Sociālpedagoģiskais darbs pusaudžu saskarsmes prasmju pilnveidošanā*. Rīga: Profesionālās pilnveides un supervīzijas centrs AISMA
5. Eriksons, Ē. H. (1998). *Identitāte: Jaunība un krīze*. Rīga: Jumava
6. Franken, R. E. (1998). *Human Motivation*. California: Brooks/Cole Publishing Company
7. Geidžs, N. L., Berliners D. C. (1999). *Pedagoģiskā psiholoģija*. Rīga: Zvaigzne ABC
8. *Izglītības likums*. (1999). [skatīts 15.09.2019.]. Piekļuve: <https://likumi.lv/doc.php?id=50759>
9. Īlena, T. (2019). *Sociālā pedagoga darbs ar datoratkarīgajiem skolēniem*. Rīga: Profesionālās pilnveides un supervīzijas centrs AISMA
10. Jirgena, S. (2007). *Jaunieši un adiktīva uzvedība*. Rīga: Drukātava
11. Krastiņa, E., Pipere, A. (2004). *Mācību sasniegumu pašizvērtēšana*. Rīga: RaKa
12. Lipska, J. (2004). *Sociālpedagoģiskā darbība mācību motivācijas veicināšanai Zemgales novada X vidusskolas pedagoģiskās korekcijas klasē*. Rīga: Diplomdarbs LU PPMF Skolotāju izglītības nodaļa
13. Maļicka, J. (2004). *Piederības izjūta un mācību motivācija*. Rīga: RaKa
14. Maslo, E. (2003). *Mācīšanās spēju pilnveide*. Rīga: RaKa
15. Mācīšana / Mācīšanās / Motivācija / Motīvs / Pusaudzība. (2000). *Pedagoģijas terminu skaidrojošā vārdnīca*. Rīga: Zvaigzne ABC
16. Mārtinsone, K., Miltuze, A. (2015). *Psiholoģija 1*. Rīga: Zvaigzne ABC
17. *Mērķis – lietpratība. Mācību saturs*. (2019). Valsts izglītības satura centra (VISC) projekts “Kompetenču pieeja mācību saturā” (Skola2030), [skatīts 21.09.2019.]. Piekļuve: <https://www.skola2030.lv/lv/macibu-saturs/macibu-satura-pilnveide/merkis-lietpratiba>
18. Motivācija. (1997). *Socioloģijas skaidrojošā vārdnīca*. Rīga: LU Socioloģijas katedra

19. Motivācija / Motīvs / Pusaudžu vecums. (1999). *Psiholoģijas vārdnīca*. Rīga: Mācību grāmata
20. Pāvulēns, J., Mārtinsons, K., Mihailova, S. (2018). *Konsultatīvais atbalsts skolēniem*. Rīga: RaKa
21. Reeve, J. (2005). *Understanding Motivation and Emotion*. Hoboken: John Wiley & Sons
22. Schunk, D. H., Zimmerman, B. J. (2008). *Motivation and Self – Regulated Learning*. New York: Taylor & Francis Group
23. Semjonova, O. (2014). *Sociālpedagoģiskā darbība mācību motivācijas veicināšanā sporta specializācijas skolēniem Rīgas Sergeja Žoltoka vidusskolā*. Rīga: Diplomdarbs LU PPMF Skolotāju izglītības nodaļa
24. Students, J. A. (1998). *Vispārīgā paidagoģija*. Rīga: RaKa
25. Šatalovs, V. (1988). *Kur un kā pazuda trijnieki*. Rīga: Zvaigzne
26. Šilings, J. *Sociālās pedagoģijas didaktika un metodika*
27. Vofs, E. (2016). *Es klausītu savus vecākus, ja viņi aizvērtos*. Rīga: Zvaigzne ABC
28. Vorobjovs, A. (2002). *Sociālā psiholoģija*. Rīga: Izglītības solī
29. Zavackis, A. (2019). *Deviances socioloģija*. Nacionālā enciklopēdija. [skatīts 10.11.2019.] Piekļuve: <https://enciklopedija.lv/skirklis/2633-deviances-sociolo%C4%A3ija>
30. Žogla, I. (2001). *Didaktikas teorētiskie pamati*. Rīga: RaKa
31. Ильин, Е. (2000). *Мотивация и Мотивы*. Санкт-Петербург: Питер

PIELIKUMI

ANKETA 5. – 6. KLAŠU SKOLĒNIEM*Labdien, skolēn!*

Lūdzu Tevi sniegt atbildes uz anketā izvirzītajiem jautājumiem, apvelkot izvēlētās atbildes numuru, atzīmējot tabulā, cik ļoti Tu piekrīti vai nepiekrīti apgalvojumiem, vai brīvajā vietā ieraksti savu atbildi! Anketas mērķis ir noskaidrot Tavu ieinteresētību mācību procesā un Tavas sajūtas par mācību darbu. Anketās iegūtā informācija tiks analizēta apkopotā veidā. Paldies par Tavu atsaucību un atklātību!

1. Kurā klasē Tu mācies?

1.1. 5. klasē

1.2. 6. klasē

2. Tavs dzimums

2.1. Zēns

2.2. Meitene

3. Atzīmē tabulā, cik ļoti piekrīti vai nepiekrīti konkrētajam apgalvojumam!

Apgalvojumi	Pilnībā nepiekrītu	Daļēji nepiekrītu	Daļēji piekrītu	Pilnībā piekrītu
3.1. Man patīk būt skolā.				
3.2. Man patīk mācīties.				
3.3. Skolā mani iepriecina mani draugi.				
3.4. Labas atzīmes mani iepriecina.				
3.5. Man ir labas attiecības ar skolotājiem				
3.6. Man patīk iegūt jaunas zināšanas.				
3.7. Man ir labas attiecības ar klasesbiedriem.				
3.8. Man ir labas attiecības ar citiem skolasbiedriem.				
3.9. Man patīk, ja skolotāji mani paslavē.				
3.10. Es domāju par to, kur mācīšos tālāk.				
3.11. Es vēlos saņemt augstas atzīmes.				
3.12. Mācīties ir interesanti.				
3.13. Ir svarīgi uzturēt labas attiecības ar skolotājiem.				
3.14. Es labi iztuos pret skolotājiem.				
3.15. Skolotāji labi izturās pret mani.				
3.16. Vecāki sniedz man nepieciešamo atbalstu.				
3.17. Skolotāji sniedz man nepieciešamo atbalstu.				
3.18. Klases audzinātāja sniedz man nepieciešamo atbalstu.				

4. No kuriem cilvēkiem Tu gribētu saņemt vairāk atbalsta mācību procesā?

4.1. Vecāki

4.2. Klases audzinātāja

4.3. Skolotāji

4.4. Sociālais pedagogs

4.5. Klasesbiedri

4.6. Draugi

4.7. Citi (ieraksti kuri) _____

5. Atzīmē tabulā, cik ļoti piekrīti vai nepiekrīti konkrētajam apgalvojumam par Izaugsmes žurnāliem!

Apgalvojumi	Pilnībā nepiekrītu	Daļēji nepiekrītu	Daļēji piekrītu	Pilnībā piekrītu
5.1. Mērķus izvirzu, jo tie man ir svarīgi.				
5.2. Vecākiem interesē mērķi, kurus sev izvirzu.				
5.3. Vecāki interesējas par to, vai man izdodas uz savu mērķi virzīties.				
5.4. Savus mērķus izvirzu pats.				
5.5. Ir vērtīgi atskatīties uz to, kā man ir gājis katru mēnesi, virzoties uz mērķi.				

6. Ja Tev būtu iespēja izvēlēties kādu no šīm liecībām, kuru Tu labprātāk saņemtu šī mācību gada beigās? Kāpēc?

6.1. Liecību (ne izaugsmes, ne zelta), jo ...

_____

6.2. Zelta liecību, jo ...

_____

6.3. Izaugsmes liecību, jo ... _____

Paldies par Tavām atbildēm un laiku, ko veltīji šai anketai!

Sociālā pedagoge Ilga Sirme

Intervijas jautājumi klases audzinātājam

Intervija tiek sākota ar īsu informāciju par sevi kā topošo profesionāli, par veicamo darbu šī diplomdarba ietvaros, par konfidencialitātes principiem, ētikas normām, kuras tiek ievērotas. Skolotāja tiek informēta par sarunas mērķi, aptuveno sarunas garumu un tiek uzsākta intervija.

1. Kuri skolēni audzināmajā klasē ir tie, kuriem Jūsaprāt ir viszemākā mācību motivācija?
2. Kā Jums šķiet, kādi ir iemesli zemajai motivācijai vai tās neesamībai?
3. Vai tā ir bijis visu laiku, vai ir novērojami kādi kāpumi un kritumi?
4. Kas Jūsaprāt konkrētajam skolēnam ir visgrūtākais mācību procesā?
5. Vai ir kaut kas, ko šobrīd jau darāt un kas ļoti labi strādā, lai veicinātu skolēna motivāciju?
6. Kā Jūs raksturotu konkrētā skolēna attiecības ar klasesbiedriem?
7. Kā Jūs raksturotu konkrētā skolēna attiecības ar Jums un citiem pieaugušajiem (pedagogiem, skolas personālu)?
8. Kā Jūs raksturotu savu līdzšinējo sadarbību ar skolēna vecākiem?

Paldies par Jūsu laiku, sadarbību un sniegto informāciju!

INFORMĀCIJA VECĀKIEM

Jūsu bērnam, _____, ir izveidots individuālais konsultatīvā atbalsta plāns sakarā ar to, ka _____

Laika posmā no _____ līdz _____ viņam obligāti ir jāapmeklē konsultācijas.

Lūdzam Jūs sekot līdzi konsultāciju apmeklējuma grafikam un sniegt nepieciešamo atbalstu un palīdzību bērnam.

Konsultāciju apmeklējumu grafiks:

Sociālais pedagogs: _____

_____
(paraksts)

_____
(vārds, uzvārds)

Vecāki: _____

_____
(paraksts)

_____
(vārds, uzvārds)

Datums: _____

KONSULTATĪVĀ ATBALSTA PLĀNS UN VIENOŠANĀS

Skolēna vārds, uzvārds _____ Klase _____

Situācijas apraksts skolēna skatījumā

Situācijas apraksts sociālā pedagoga skatījumā un skolēna izmaiņu posma raksturojums

---

Konsultāciju plāns problēmas risināšanai

- 1) _____
- 2) _____
- 3) _____

Skolēns apņemas

Sociālais pedagogs apņemas

Piezīmes

Datums _____

Paraksts _____

Paraksts _____

Atšifrējums _____

Atšifrējums _____

Pedagoģiskās novērošanas programma

Klase: _____ Skolēns: _____

Novērošanas datums: _____ Klases audzinātāja: _____

Mācību priekšmets: _____ Skolotāja: _____

Laiks	Skolotāja darbība	Skolēna darbība

Novērotājs: _____

(vārds, uzvārds)

_____

(paraksts)

Individuālais izglītības programmas apguves plāns

Izglītojamā vārds, uzvārds:

Klase:

Mācību priekšmets:

Plāna sastādīšanas datums:

Plāna pārskatīšanas datums:

Mērķis un uzdevumi	Mācību procesa organizācija <i>(nodarbību skaits nedēļā, mācību metodes, materiāli)</i>	Rezultāti

Ar plānu iepazīnos:

Pedagogi, atbalsta personāls:

Vecāki/ likumīgie pārstāvji:

Datums:

Attīstības dinamikas karte – vērtēšanas kritēriji

1. Attieksme pret mācībām:

- 5 – nopietns, patstāvīgs, sistemātisks darbs;
- 4 – sistemātisks darbs, nepieciešama pārbaude;
- 3 – nepietiekams patstāvīgs darbs, regulāra pedagoga pārbaude;
- 2 – mācību procesā iesaistās ar piepūli, mācības neinteresē;
- 1 – mācības neinteresē, ignorē skolotāja prasības.

2. Uzvedība:

- 5 – ievēro iekšējās kārtības noteikumus, apguvis pieklājības normas;
- 4 – noteikumus un pieklājības normas ievēro ar atgādinājumu;
- 3 – noteikumus un pieklājības normas ievēro daļēji, nepieciešama palīdzība;
- 2 – neievēro skolas iekšējās kārtības noteikumus un pieklājības normas;
- 1 – ignorē skolas iekšējās kārtības noteikumus un neievēro pieklājības normas.

3. Pienākumi:

- 5 – uzticētos pienākumus veic patstāvīgi, apzinīgi;
- 4 – uzticētos pienākumus veic apzinīgi, trūkst patstāvības, jāmudina;
- 3 – ja lūdz, tad dara, paviršs, nepieciešama pārbaude;
- 2 – veikt patstāvīgi uzticētos pienākumus nespēj, darbojas tikai skolotāja vadībā;
- 1 – negatīva attieksme pret jebkuru pienākumu.

4. Saskarsme, komunikācija:

- 5 – labvēlīga, pieklājīga un iecietīga attieksme pret skolēniem un pieaugušajiem;
- 4 – taktiska attieksme pret pieaugušajiem, bet ne vienmēr pret vienaudžiem;
- 3 – saskarsmē un komunikācijā viegli ietekmējams;
- 2 – nepieklājīgs, impulsīvs, ar negatīvu attieksmi;
- 1 – rupjš, nesavaldīgs, vienaldzīgs.

5. Intereses:

- 5 – dažādas intereses, aktīvi iesaistās piedāvātajās nodarbībās;
- 4 – pēc skolotāja ierosinājuma spēj izvēlēties sev nodarbošanos;
- 3 – veic skolotāja piedāvāto darbu, bet tas ātri apnīk;
- 2 – pietrūkst noturības un intereses, nepieciešama motivācija;
- 1 – intereses minimālas.

6. Iesaistīšanās skolas un ārpuskolā pasākumos:

- 5 – aktīvi iesaistās pasākumos, izrāda iniciatīvu;
- 4 – piedalās skolas pasākumos, ir interese par ārpuskolā pasākumiem;
- 3 – daļēji iesaistās un apmeklē dažādus pasākumus;
- 2 – pasākumus apmeklē nelabprāt, traucē citiem;
- 1 – neiesaistās pasākumos, ignorē tos.